

EURÓPAI JOGI KULTÚRA, MEGÚJULÁS ÉS HAGYOMÁNY A MAGYAR CIVILISZTIKÁBAN

tudományos konferencia a Magánjogot Oktatók Egyesülete és
az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara szervezésében

2011. június 17.-18.,
ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, (1053-Budapest, Egyetem tér 1-3.)

**Csehi Zoltán: Ajánló egy magánjogi konferenciához – jelek és jelzések a magánjog
legújabb változásairól, a világunk megváltozott dimenzióiról és ennek jogi
jelenségeiről**

A tervezett előadások változatos témáit átnézve, a témák érdekes sokfélesége már önmagában a rendezvényre csábít, mivel egy új magánjogi rend kontúrjait vetítik előre. Az első nagy témakör, a szerződések jogát jelenti. Két referátum kapcsán is felmerül a szerződés fogalmának újra-értelmezése, az európai uniós jog (Török É.), valamint az angol jog részéről egyaránt (Gyuris Á.). A szerződés titka az ígértet és az akaratnyilatkozat kikényszeríthetőségében rejlik, kíváncsian várjuk ennek a kérdésnek az új megközelítéseit. A szerződéses szolgáltatás tárgya szintén folyamatosan változik, bővül, egyrészt az asszisztált terheségi beavatkozás mutatja a szerződési jog emberi létre közvetlenül kiható erejét (Navratyil), másrészt olyan származtatott és komplex ügyletek jellemzik korunkat, mint a merchandise-szerződés (Strichó), amelynél a szerződés tárgyát képező szolgáltatás messze túlmutat a dolgok körén, és a jog által védett szellemi-vagyoni elemek túlsúlyát mutatja. Ide kapcsolhatjuk a dolog legújabb metamorfózisát, a háromdimenziós védjeggyé nemesült külső megjelenést (Lukácsi P.), mint Janus-arcú jelenséget, amely a külső megjelenésében – a látszatában – hordozza valós üzleti értékének mérőjét. Ez az újraformált külső, a látszatnak szóló külsőség, a virtualitásba átnyúló és azzal kokettáló megjelenítés, de leginkább valós és kreált világ átmenetének a jelensége az, amely napjaink jelenségét megjeleníti. A szerződési jogon belül maradván, egyes referátumok a szerződés új határát jelentő jelenségeket tárgyalják, a jog=nemjog kapcsolatát kijelölő határvonalon található kérdést a választottbírói kikötések körében (Boóc Á.), továbbá az érvénytelenséggel kapcsolatban (Bán D.). A szerződésen alapuló vagyoni viszonyok kérdéséhez kapcsoljuk a személy családi jogállásából fakadó vagyoni viszonyok rendezését is, ezen viszonyok megszűnésének kérdéseit (Nagy A., Szeibert O.). Ide kapcsolhatjuk a referátumok közül további családjogi – a családjogi kapcsolatokat – megjelenítő kérdéseket is, amely a házastársak közötti vagyoni viszonyok szerződéses szabályozását és ennek az öröklési jogban való transzformálását jelentik, ennek kapcsán említendő a közös végrendelkezés lehetősége (Balogi Zs.). A szerződési jog státusokat alakító jogához kapcsolódik az álképviselő problémája (Bodzasi B.), valamint az érvénytelenség-hatálytalanság kérdései az *actio Pauliana* kapcsán (Benke J.). A szerződéses státusjog körébe soroljuk a szerződésszegéssel foglalkozó referátumokat, az alapvető szerződésszegés nemzetközi vételi jogból származó fogalmának tényerését feldolgozó kérdésfelvételt (Császár M.), és az „előreláthatóság” újabb értelmezéseit tárgyaló gondolatokat (Csöndes M.). Kapcsolódó referátumként említendő a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok bemutatása (Tárczy E.)

A szerződési jogban is tárgyalt előreláthatóság kérdése átvezet a kártérítési kérdéseket feldolgozó referátumokhoz; az egyik előadás a kártérítés egyik alapkérdését, a jogellenesség vizsgálatát tűzte ki céljául (Landi B), egy további referátum egy másik alapkérdést, az okozatosság változásának bemutatását ígéri (Pribula L.). A kártérítés új területeken is

megjelenik, az állami felügyelet helyett a magánjogi jogérvényesítés is teret kap a versenyjogi sérelmek kártérítési vonatkozásaiban (Fuglinszky Á.). A szerzői jogok, személyhez fűződő jogok új kárfogalomért, az elégtétel kompenzáló jellegével (Görög M.), a jogérvényesítés új kérdéseinek felvetése (Gyenge A.). Ezek a jelenségek, a személyhez fűződő jogsértések jelentőségének további felerősödését mutatják, továbbá, általánosítva a kérdést, az európai írásbeli kultúra egy új világának – a virtuális hálón – történő elhelyezésének jogi megvalósulásai - könyvdigitalizálás (Mezei P.) -, amely egy új, az eddigi szóbeli és írásbeli kultúrától eltérő kulturális-médiум világát alapozhatják meg. Ebben a virtuális világban található kultúrának a szerzői, jogosultjai és használói nem a klasszikus dologi világ fogalmain és értékein alapulnak, és a klasszikus törvényeket magukra nézve nem tartják alkalmazhatónak. Az interakció, a folyamatos kommunikáció, az adat és információ, a transzparencia és a hozzáférhetőség mentén, az idő-tér átalakulása az európai kultúrában új dimenziókat nyitott meg. Ennek az új világnak az egyénei is másként azonosítják magukat, mutatja ezt a nemzetközi névjog újabb fejleményei (Raffai K.).

Társasági jog kettős képet mutat, egyrészt az átalakulások újabb lehetőségeit nyitotta meg (Bakos K.), új jogi formák születnek, mint legújabb *Societas Privata Europaea* (Sándor I.); és itt is felbukkan a jog=nemjog kérdése, a jog=nemjog határán elnyúló *corporate governance* problémáiban (Kecskés, Protzner A.). De a társasági jogban az autonómia-korlátozását jelentő aranyrészvény kérdéseit is érinti az előadás (Izsó K.).

Az eljárásjogi referátumok által érintett problémák szintén korunk jellegzetes tendenciáit mutatják, a már említett és az anyag-alaki jog határán húzódó „nemjogi” kikötések joggá válását a választottbíráskodás körében (Boóc Á.), egyáltalán a jogérvényesítés lehetőségének felvetését (Király Lilla). A jogérvényesítés személyes és professzionális érvényesítése (Szalai P.), a kérelemhez kötöttség új felvetése (Coboly G.). A részben privatizált igazságszolgáltatást – azaz az igazságszolgáltatáson belül kiszervezett közjegyzők fizetési meghagyásos eljárása (Molnár J.), valamint nemzetközi téren létrehozott, az állam gazdaságot sértő intézkedéseit vizsgálható sajátos bírói intézménye – Vitarendezési mechanizmus (Tóth B.) - egyaránt a jog érvényesítésének új módozatait és tereit mutatják. Az alaki jog mozgástere végleg kiszabadult a nemzetállami keretek közül, és egyre inkább nemzetköziesedik az Európai Unión belül (Nemessányi Z.). Ez abból a szempontból is figyelemre méltó, mert ennek következtében a nemzetközi eljárásjog lényegében egységes anyagi jog nélkül önállósította magát a nemzetközi kapcsolatokban, és ekként a felmerült kérdések egy része ebből sajátos anyagi jogi nélküliségből táplálkozik (Nagy Adrienn). A tervezett referátumok a határon átnyúló eljárási kérdéseket érintik, a nem vitatott követelések körében (Lugosi J.), valamint a bizonyítás felvétel tárgyában (Horváth E.I.).

Amint láttuk, a jog új világa kiterjeszkedik a „nemjog” újabb és újabb jelenségeire, anyagi és alaki jog terén egyaránt. A nemzeti, állami jog gazdagodik a nemzetközi tapasztalatokkal, és nemzetközi együttműködések konszenzusán kialakult intézményekkel, és ezzel közelebb is hozza az eltérő nemzeti jogok megoldásait is.

**2011. JÚNIUS 17. PÉNTEK – POLGÁRI JOGI SZEKCIÓ
(CSALÁDJOG, ÖRÖKLÉSI JOG)**

1. Szeibert Orsolya: A házasság felbontása: az európai bontójogi elvek és a magyar bontójog

1. A bontójog jelentősége napjainkban társadalmi és jogi szempontból
 2. A bontójog jelentősége Európában
 3. Az Európai Családjogi Bizottság (Commission on European Family Law) tevékenysége
 4. A CEFL bontójogi elveinek és a magyar bontójognak az összevetése – tekintettel a Ptk. Családjogi Könyvében javasolt, a bontójogot érintő módosításokra is:
 - a. a bontás megengedettsége általában
 - b. a bontás szempontjából illetékes fórum: bíróság és/vagy hatósági út
 - c. a bontás típusainak megjelenése: közös megegyezésen alapuló és nem közös megegyezésen alapuló bontás
 - d. a jogi különválás lehetősége
 - e. a közös megegyezésen alapuló bontás szabályozása – a „megegyezés” ellenőrizhetősége
 - i. meggondolási idő
 - ii. járulékos kérdések – tartalmi és formai szempontok
 - iii. bírósági/hatósági kontroll
 - iv. a gyermek érdekeinek figyelembevétele
 - f. a nem közös megegyezésen alapuló bontás
 - i. a tényleges különélés jelentősége
 - ii. „hardship clause”
 - iii. a bontás következményeinek megállapítása
 - iv. a gyermek érdekeinek figyelembevétele
 5. Az európai bontójogi elvek felfogása a fentiek alapján
 6. A magyar bontójogi szabályozás felfogása a fentiek alapján
- Az európai bontójogi elvek és a magyar szabályozás (de lege lata és de lege ferenda) felfogásának/vezérfonalának összevetése, a következtetések levonása.

2. Balogi Zsófia: A közös végrendelet és az ún. halál esetére rendelkező szerződés szabályozása az új Ptk.-ban és a BGB-ben

Az 1900. január elsejével hatályba lépett Német Polgári Törvénykönyv (BGB) számos olyan, nehezen megfogható magánjogi szabályt sűrített magába, amely méltán kelthette fel a korabeli magyar jogtudomány kíváncsiságát. Szladits meglátása szerint a német jog első „szellője” az 1900-ban kelt Magánjogi Törvénytervezettel érkezett hazánkba, a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv első tervezetével összefüggésben viszont egyenesen a német jogtudomány „újabb hatalmas hulláma csapott át hazai jogéletünkbe”, ugyanakkor azt is elismeri, hogy a kódex előkészítésének hosszú ideje alatt „ez az idegen hatás nagymértékben lehiggadt és áthonosult.”¹(Azaz a magyar igényekhez és sajátosságokhoz idomult). A mű a vonatkozó német szabályozás ismertetése útján keresi annak lehetőségét, hogy Szladits állításának a házassági vagyoni jog területére történő analóg alkalmazhatóságának megállapíthatósága felől megalapozott döntést hozhasson. Ez az elemző és részben összehasonlító jellegű munka elzárkózik attól, hogy kategorikusan lándzsát törjön a halál

¹ Mindkét kiemelés innen: Szladits Károly: A magyar magánjog Általános rész, Első Kötet Személyi jog, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1941. 99.o.

esetére rendelkező szerződés, mint újszerű, ám a korábbi magyar magánjog rendelkezéseinek, illetve az európai országok többsége által követett hasonló megoldási módok ismeretében sem példa nélkül álló régi-új kodifikációs vívmány felett, ugyanakkor a német részletszabályok vizsgálata során nem rejti véka alá saját álláspontját sem. A dolgozat a házassági vagyoni szerződést és a közös végrendeletet érintő rendelkezések indokolt egybevetésével egyúttal az adott ország kultúrájának tradicionális elemeit legerőteljesebben közvetítő és a magánjog legidőtállóbb részterületeit képező család- és öröklési jogot illetően megkívánt uniós jogharmonizáció, valamint a folytonos mozgásban lévő gazdasági-társadalmi klíma hatására formálódó egységes európai szabályozás fontosságára is rá kíván világítani. Természetesen a pusztán egybefoglalás során feltárt, a kibékíthetetlen ellentét szintjét értelemszerűen soha el nem érő különbözőségek egyszerű számszerűsítésével nem lehet megalapozott döntést hozni a jogtudósokat és alkalmazókat már csírájában megosztó halál esetére rendelkező szerződés „ügyében”, mert a lehetséges érvek és ellenérvek között a mennyiségin túl minőségi súlyozást is kell végezni. Ezt megkönnyítendő, a tanulmány a küszöbön álló új Polgári Törvénykönyv újításai tükrében a vonatkozó német szabályozás, és a magyar szemmel kurióznak számító ún. folytatólagos vagyonszövetség részletes bemutatására vállalkozik mind a halál esetére szóló rendelkezéseket is magában foglaló házassági vagyoni szerződés, mind pedig a közös végrendelet jelenét és fejlődési tendenciáit illetően.

2011. JÚNIUS 17. PÉNTEK – POLGÁRI JOGI SZEKCIÓ (SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGA)

3. Dr. Mezei Péter: A könyvdigitalizálás jövője Európában

2011. március 22-én Danny Chin bíró elutasította az Authors Guild és társai valamint a Google által előkészített megállapodás-tervezetet, az ún. Google Books Megállapodást. Ebben az Authors Guild vállalta volna, hogy legkevesebb 125 millió dollár ellentételezés fejében eláll keresetétől, melyet az általa képviselt irodalmi szerzők jogainak megsértése miatt nyújtott be egy new yorki székhelyű szövetségi bírósághoz. A Google ezzel mentesült volna az általa 2004 óta folyamatos jelleggel elkövetett szerzői jogsértések miatt fennálló felelősség vádjától, mi több, a Megállapodás hatályba lépését követően engedéllyel folytathatta volna könyvdigitalizálási projektjét.

Bár az Egyesült Államok szerzői joga különféle értelmezéseket is lehetővé tesz, nagy valószínűség szerint érdemi ítélet esetén elmarasztalták volna a Google-t könyvszkennelési programja miatt. Annak ellenére is, hogy az új évezred egyik legforradalmibb és leginkább figyelemre méltó kezdeményezésének tűnik a világ könyves örökségének digitalizálása és online elérhetővé tétele. A kezdeti heves tiltakozások sem feltétlenül a könyvdigitalizálás ellen szóltak, sokkal inkább a Google nagyhatalmi törekvéseitől tartott mindenki. (Még az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma is.) Mindezt hűen tükrözi, hogy amikor az Európai Unióban gyökeret vert az európai kulturális örökség online hozzáférhetővé tételének gondolata, akkor a kidolgozott válaszreakciókból egyre világosabban kiolvashatók voltak a Google erőfölényének minimálisra szorítására irányuló törekvések. 2011 januárjában a „Bölcsök Tanácsa” (Comité des Sages) nyilvánosságra hozta „Az új reneszánsz” című értekezését, melyből világosan kitűnt a felismerés, hogy az amerikai óriáscég könyvdigitalizálási tervei megállíthatatlanok, s ezért az Európai Uniónak is haladéktalanul válaszlépéseket kell tennie, ha nem akarja megkockáztatni, hogy az európai írott kultúra terjesztéséből kiszoruljon. A legfontosabb javaslatok közé sorolható a könyvtári digitális többszörözés európai szabályainak reformja, valamint egy működőképes modell bevezetése az „árva művek” engedélyezésére.

Bár a Bölcsök Tanácsának javaslatai nem bírnak kötőerővel, az Európai Unió jogalkotóinak késlekedés nélkül bele kell vágniuk a dokumentum érdemi feldolgozásába. Az európai kulturális örökség megőrzése és terjesztése ugyanis valamennyi európai ember érdeke. Nem kérdés, hogy a könyvdigitalizálás életképes ötlet, s az is valószínű, hogy a Google Books Megállapodás előbb-utóbb keresztülmegy az amerikai bíróság szűrőjén, amit világszintű térdhódítás követhet. A kérdés tehát már csak az, hogy ki jut még szóhoz a Google mellett, s ki marad ki mindenből.

Az Internetre pedig ebben az esetben nem a szerzői jogok megsértésének, hanem a kultúra terjesztésének eszközeként kell tekinteni. A jogvédett tartalmak online hozzáférhetővé tétel már nem diszfunkció, hanem maga a funkció.

4. Gyenge Anikó: A szerzői jogi jogérvényesítés dilemmái

Az előadás a szerzői jogi jogérvényesítés erősen harmonizált eszköztárának rendszerét, a magyar piaci környezetben való alkalmazásának hatékonyságát, nehézségeit, az aktuális trendeket, továbbfejlesztési javaslatokat vizsgálja. Az elemzés különös tekintettel van a 2004/48/EK irányelv folyamatban lévő felülvizsgálatára, illetve az Európai Bíróság vonatkozó döntéseire.

A szerzői jogi jogérvényesítés nemzeti eszköztárának háttérét – a jogterület erős nemzetközi beágyazódása okán is – nemzetközi egyezmény, illetve 2004 óta önálló uniós jogforrás adja. A szerzői jogot a digitalizációval, az online-penetráció rohamos terjedésével érő kihívások a jogérvényesítés előtt álló kihívások is jórészt.

A szerzői jogok magánjogi érvényesítésének klasszikus eszköztára ebben a környezetben kevésbé hatékony, adott esetben alkalmazhatatlan, ami a jogvédelem formális erősödése mellett is végső soron a védelem gyengülését okozhatja.

Indokoltnak tűnik az igény, amelyet az Európai Bizottság is megfogalmazott már, miszerint a jogérvényesítési eszköztárnak adaptálnia kell az új kihívásokhoz. Egyelőre azonban a szabályozás alakulásának abban a szakaszában tartunk, hogy melyek azok az eszközök, amelyek biztosan nem alkalmazhatók. Kérdés tehát, hogy melyek lehetnek az új eszközök, amelyek tovább vihetnek és a hatékony jogvédelem fundamentumát adhatják.

5. Lukácsi Péter: A térbeli védjegyek jelene és jövője

A térbeli védjegyek az áru formáját vagy csomagolását oltalmazó megjelölések, és az ún. új típusú, vagy nem hagyományos védjegyek csoportjába tartoznak. A térbeli megjelölések oltalmának indokát elsősorban az a gazdasági-társadalmi változás adta, hogy a fogyasztók képesek az áru formájáról, illetve a csomagolásáról az adott gyártót felismerni, amely az jelenti, hogy ezen megjelölések a védjegy megkülönböztető és eredetazonosító funkcióját képesek betölteni. A jogi szabályozásban az Európai Közösség 1989-es első védjegyjogi irányelve az oltalomképes megjelölések között nevesítette az áruk formáját és csomagolását, amelynek következtében a tagállamok mindegyike köteles volt ezen megjelölések oltalmát biztosítani. Ez a tagállamok egy részében gyökeres változást jelentett a korábbi szabályozáshoz és gyakorlathoz képest, amely a térbeli megjelölések védjegyjogi oltalmát nem ismerte el.

Mindazonáltal, a térbeli megjelölések védjegykénti oltalma a kezdetektől fogva számos problémát vetett fel. Elsőként, az áru és az árujelző elválasztása, mint védjegyjogi alapvetés a térbeli védjegyekre nem állja meg a helyét. Továbbá, a térbeli védjegyek oltalma némileg felborította a szellemi alkotások egyes ágai közötti belső egyensúlyt. Végül, de nem utolsó sorban fontos arra rámutatni, hogy a térbeli megjelölések oltalma esetén a fennmaradó közkinccs köre általában jóval szűkebb, mint hagyományos megjelölések esetén, így a védjegyek és a verseny, valamint a jogosultak és a versenytársak érdekei közötti egyensúly biztosításának szükségessége hangsúlyosabban jelentkezik, mint a hagyományos védjegyek esetében.

A problémák és bizonytalanságok ellentmondásos és nem feltétlenül kiszámítható joggyakorlathoz vezettek. A kezdeti liberálisabb gyakorlatot követően mind a közösségi, mind a magyar jogalkalmazó szigorúbb, a térbeli megjelöléseknek csak kivételesen oltalmat biztosító gyakorlat váltott fel. Az Európai Bíróság több előzetes döntésben, valamint egyedi közösségi védjegy ügyben foglalkozott a kérdéskörrel. Kiemelendő, hogy a Bíróság szerint ugyan egyfelől főszabályként azonos mérce alkalmazandó a térbeli és a hagyományos megjelölésekre, másfelől azonban kivételként kimondta,

hogy a gyakorlatban a megkülönböztető képesség fennálltát általában nehezebb bizonyítani a térbeli megjelölések körében. Megállapítható, hogy az európai joggyakorlatban ez a kivétel főszabályként érvényesül, amely egyfelől a hagyományos védjegyekhez képest magasabb oltalmi küszöböt eredményezett, másfelől pedig annyiban mindenképpen kritikát érdemel, hogy rutinszerű és sablonos elutasításokhoz vezet, szinte kiüresítve a térbeli védjegyoltalom lehetőségét. A gyakorlatban szintén komoly problémát okoz az ún. funkcionális megjelölések oltalma, amelyet jól illusztrál, hogy a nagy vitát kavart LEGO ügyben az Európai Bíróság vonatkozó előzetes döntésének, a Philips v Remington ítéletnek a felülvizsgálatát a főtanácsnok is szükségesnek tartotta, valamint, hogy ezen ügyben a közösségi és a magyar jogalkalmazó ellentétes következtetésekre jutott.

A probléma súlyát illusztrálja, hogy a közösségi védjegyrendszer felülvizsgálata során az átfogó Max Planck tanulmány külön foglalkozik a térbeli megjelölések kérdéskörével. A tanulmány felismeri a gyakorlatban jelentkező problémákat, és messzire mutató javaslatokat fogalmaz meg ezeknek a megoldására. A javaslatok közül kiemelendő, hogy az Irányelv preambulumban rögzítene, hogy általában a szerzett megkülönböztető képesség bizonyítása szükséges a térbeli megjelölések esetén, valamint, hogy az áru formájára, csomagolására vonatkozó három speciális kizáró ok közül egynek az átfogalmazását, egy másikkal pedig a törlését javasolja.

6. Strihó Krisztina: A merchandising szerződés

Az előadás témáját egy kettős jelentéstartalmat hordozó szó, jelenség – a merchandising (szerződés) – képezi. Kiindulópontként a merchandising (szerződés) meghatározását tekintjük és alapvető célunk a szabályozási háttér bemutatása, tekintettel a nemzetközi tendenciákra.

A jogászok alapvetően egy sajátos szerződéstípusként kezelik a merchandising-ot, ebben az esetben a szerződés szóval kiegészített verziót tekinthetjük precíznek, vagyis a merchandising szerződés kifejezést. A Sportról szóló törvény szóhasználata szerinti arculat-átviteli szerződés kifejezi az ügylet lényegét: a felhasználó/a merchandiser a piaci viszonyokban valamely híres arculat, reklámarc feltüntetésével jelenik meg. Reklámarcként alkalmazható valamely élő személy, vagy kitalált figura személyhez fűződő jogai (neve, hangja, képmása); egyéb megkülönböztető jelzés (védjegy, földrajzi árujelző, kereskedelmi név); valamely szerző (ez esetben annak személyhez fűződő jogai), illetve szerzői mű, annak címe, jellegzetes része, az abban szereplő karakter.

A közgazdasági megközelítésre alkalmazandó a merchandising szó, amely ebben az összefüggésben egyfajta gyűjtőfogalomként funkcionál, mert jelentheti a polcszervizes teendőket; a termék külső megjelenését, a formáját, a színét, a csomagolását; a célcsoport kiválasztásának mechanizmusát; az értékesítés helyét és módját; továbbá a marketingkommunikációs eszközök közül például a reklámozás folyamatában is megjelenik, de már sokkal inkább jogi jelenségként.

A két szakterület találkozási pontja tipikusan a reklámjog, konkrétan egy-egy reklámfilm, tehát a marketing területe. A hazai jogalkotási mechanizmus nem követi megfelelő ütemben a nemzetközi tendenciát, ahol már viszonylag terjedelmes, részletszabályokra is kiterjedő elképzelések vannak (AIPPI, WIPO).

2011. JÚNIUS 17. PÉNTEK – POLGÁRI JOGI SZEKCIÓ (SZERZŐDÉSI JOG)

7. Török Éva: Az európai szerződési jog fejlődésének tendenciái

Az Európai Közösségeknek elsődlegesen gazdasági céljaik voltak, s nem törekedtek a magánjog harmonizálására, a tőke, a személyek, az áruk, valamint a szolgáltatások szabad áramlását tekintették alapvetőnek. Az 1980-as évek végéig tehát a Közösségek nem aspiráltak a magánjog egységesítésére, az erre irányuló igény az 1990-es években jelent meg. Nyilvánvalóvá vált, hogy a határon átnyúló

kereskedelmet korlátozó nemzeti rendelkezéseket meg kell szüntetni, s a vonatkozó joganyagot közelíteni kell. Az egységesítés így a magánjog területét is utolérte. Bár az utopisztikus jegyek fokozatosan halványodnak, ma sem egyértelmű a szerződési jog harmonizációjának szükségessége és megvalósításának lehetősége. Jelen tanulmány célja érvek gyűjtése az európai szerződési jog szükségessége mellett és ellen, az európai szerződési jog fejlődésére ható jogtudományi és közösségi eredmények felvázolása, illetve egy konkrét példán keresztül annak bemutatása, hogyan is hatott a tárgyalt folyamat a magyar szerződési jogra.

8. Gyuris Árpád: Az angol szerződési fogalom (absztrakt)

Az írásomban azt szeretném megvizsgálni, hogy az angol szerződési jogban a szerződésnek milyen meghatározásai lelhetők fel, és milyen jelentéssel bírnak.

Angliában nincsen magánjogi kódex, ezért a szerződés, illetve a szerződési jogi rendszer meghatározása bizonyos nehézségekkel jár. Ebből az is következik, hogy az angol jogban nincs jogi meghatározása a szerződésnek², illetve formális definíciója sincs a common law-ban³. Illetve, hogy a szerződésekre a szerződési jog szabályait kell alkalmazni⁴. (A meghatározások, illetve a szöveg felveti az ígéret vagy a megállapodás jelentését, amelyet a jog elismer vagy kikényszerít⁵.)

Három elemet lehet kiemelni a szerződés meghatározásokból. Az első az ígéret a szerződési jogban a felek önkéntes akaratának van a legnagyobb jelentősége. A szerződést kötők privátautonómiája, illetve szabad választása a szerződésre vonatkozó lényeges kérdésekre kijelölik azt a teret, melyet nekik ki kell tölteniük. A megállapodás a második elem, amely már kétoldalú, illetve többoldalú lehet, felveti a konszenzus szükségességét a szerződést kötő felek között, illetve a jövőbeli jogaik és felelőségük meghatározását. Ez megegyezik a szerződés kikényszeríthetőségére vonatkozó akarat-elmélettel, és az ajánlat és elfogadás jogi következményeire egy kikényszeríthető szerződés esetén. A jog általi elismerés két lehetőséget vet fel, egyrészt azt, hogy az állam meghatározza a szerződések kikényszeríthetőségének mechanizmusát, illetve központi szerepet tölt be a jog a szerződéses elemek meghatározásában.

Összefoglalva a fenti angol szerződési jogi meghatározásokat megállapíthatjuk, hogy ugyan az angol jogban nem található meg a szerződés pontos kifejezése, de az akadémiai irodalom, bírósági gyakorlat ismeri a jogintézményt és képes arra, hogy szabatos választ adjon a fogalom mibenlétére. A szerződési elemek is szimbolizálják, hogy dogmatikai szinten az angol szerződési jogi fogalom pontosan kidolgozott és használható. Az európai jogok többségéhez kapcsolódóan is, az angol szerződési jogban a megegyezésnek, az ajánlatnak és a ráérkező elfogadásnak van a legnagyobb szerepe. Ami különbség adódik a common law és a kontinentális jogrendszerek között, éppen egy következő elem – consideration – betoldása.

Míg az európai jogrendszerek azt emelik ki, hogy az ígéretek cseréje, illetve az akaratnyilatkozatok elegendő a szerződések létrejöttéhez, az angol jog ezt úgy tekinti, hogy szükséges még ehhez az alkutárgy, amely mindkét szerződő félnél rendelkezésre kell állnia.

Az angol jog fejlődésében az estoppel intézménye fontos szerepet töltött be, arra is volt elképzelés, hogy a consideration helyett az estoppel legyen az angol szerződések kötelező kelléke, de ez csak egy elképzelés volt, mert ahogyan Lord Denning is fogalmazott „A consideration doktrínája túlságosan mélyen gyökerezik ahhoz, hogy egy módosítással túltegyünk rajta.”⁶

² Hugh: Contract Law Cases, Materials and Text on Contract Law Hart Publishing 2002

³ Mindy Chen-Wishart: Contract Law Oxford University Press 2005

⁴ Mindy Chen-Wishart: Contract Law Oxford University Press 2005

⁵ Treitel, Peel: The Law of Contract Oxford University Press 2007

⁶ Denning: Recent Developments in the Doctrine of Consideration *The Modern Law Review* [Volume 15, Issue 1](#), pages 1–10, January 1952

9. Bodzási Balázs: Az álképviselőhöz kapcsolódó kérdésekről

A Ptk. képviseleti szabályai a gazdasági életben kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Ennek alapvető oka, hogy az üzleti-kereskedelmi szerződéseket túlnyomórészt olyan vállalkozások kötik, amelyeket gazdasági társaságként természetes személyek képviselnek. Felmerülnek azonban a képviseleti kérdések az állam jogalanyiségéhez kapcsolódóan is. Ezekben az esetekben számos alkalommal előfordul, hogy a képviselő képviseleti jogkörét túllépi, illetve nem is rendelkezik ilyen jogosultsággal. A képviselet hiányának, illetve fogyatékoságának egy további gyakori előfordulási területe, amikor a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet nevében nem a felszámoló, hanem a vezető tisztségviselő jár el. Ezekben az esetekben kerülnek alkalmazásra az álképviselő szabályai.

Gyakorlati jelentősége miatt fontos kérdés az álképviselő megfelelő jogi szabályozása. Ez a hatályos Ptk.-ban csak részlegesen valósul meg, ezért szükséges lenne ennek a jogintézménynek az újragondolása és kimerítőbb szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben. Mindez azért is jelentős kérdés, mert a bírói gyakorlat mind a mai napig nem egységes az álképviselő által kötött és a képviselt által jóvá nem hagyott szerződés jogi minősítését illetően. A többséginek tekinthető álláspont ma már az, hogy az ilyen szerződés létre sem jött. Vannak azonban olyan eseti döntések, amelyben az eljáró bírói fórum a szerződés semmisségét állapította meg. Ez utóbbi nézetnek komoly jogirodalmi háttér is van.

Az esetleges újraszabályozás során a következő kérdésekkel merülhetnek fel:

- a) az álképviselő fogalma – kockázatosztási kérdések (álcépviselőnek nem minősülő esetkörök);
- b) az álcépviselő eljárásának jóváhagyása, a jóváhagyás értelmezése;
- c) a jóváhagyás hiánya és ennek jogkövetkezményei;
- d) az álcépviselő felelőssége – kártérítési igény az álcépviselővel szemben;
- e) tulajdoni igény rendezése;

Ezek közül kétségtelenül a jóváhagyás hiányának jogkövetkezményeit övezi a legtöbb bizonytalanság. Véleményünk szerint – melyet külföldi, elsősorban a német és az osztrák jogból vett példák is alátámasztanak – az álcépviselő által kötött és a képviselt által jóvá nem hagyott szerződés esetében semmisségről, érvénytelenségről nem beszélhetünk. Ebben az esetben ugyanis az egyik fél részéről teljes mértékben hiányzik a szerződéskötésre irányuló akaratnyilatkozat, vagyis szerződés ennek alapján nem is jöhet létre.

10. Benke József: A valódi actio Pauliana „apoteózis”

Antik római és kortárs válaszok a magánszemélyek között nem jogügyleti úton megvalósított fedezetelvonási technikákkal kapcsolatos kérdésekre

I. A referátum két kérdéskörrel és azok összefüggésével kíván foglalkozni. Az *e l s ő* problémakör a fedezetelvonás elvben lehetséges és egyúttal természetesen a gyakorlatban is legalább két évezrede megvalósuló technikáinak bemutatása, s ezek osztályozása. A klasszifikáció alapja a jusstiniánuszi Digestában található tényálláskör aszerint, hogy a hitelezők fedezetelvonás útján történő fraudolózus megkárosítása jogi aktussal vagy reálaktussal történt-e. A kazuisztika elemzésével arra a következtetésre lehet jutni, hogy az antik római fedezetelvonási „trükkök” rendszere a pandektisztika szinte teljes aktustanát követi. Így a jogi aktuson belül találni magánjogi (avagy jogalapító, -módosító, -szüntető, -átruházó stb.) aktust és közjogi (avagy jogérvényesítő magánjogi) aktust, vagyis jogügyleti és perjogi megoldásokat.

A *j o g ü g y l e t i* körbe tartoznak egyfelől a vagyoni aktívumok elengedésével (így pl. önálló dolog vagy jog átruházásával mindenféle jogcímen, ingyenesen vagy visszerhesen, utóbbi esetben értékaránytalanság mellett, követelés elengedésével, járulékos kötelmi biztosítékokról – zálog, kezesség stb. – való lemondással, rabszolga felszabadításával és számos más módon), másfelől a passzívák elvállalásával (így pl. tartozásátvállalással, a főadós helyetti járulékos adósi –

zálogkötelezetti, kezesi – teljesítéssel, tartozatlan fizetéssel vagy bármilyen pénzfizetéssel) megvalósított fedezetelvonások.

A releváns problémákat azonban nem ezek a megoldások vetik fel, hanem azok, amelyek *nem jogügyleti* úton, vagyis per vagy reálaktus útján érik el a civiljogilag nem támogatható célt. A közjogi aktussal, pl. per folyamán megvalósítható módusok pl. a szándékos pervesztés, a színleges perindítás, a perben alperesi oldalról az eljárási és anyagi kifogások felhívásának szándékos elmulasztása, vagy felperesi oldalról az ellenfél részére kifogás engedése. A másik gondot a fedezetelvonó reálaktusok okozzák, legyenek azok akár omisszív magatartással (pl.: annak tudatos túrése, hogy valaki a csődvagyonba tartozó dolgot elbirtokolja, a peres követelés elévülni hagyása, a perrel érvényesíthető követelés érvényesítésének elmulasztásával, haszonélvezeti vagy egyéb szolgalmi jogok gyakorlásával történő felhagyás), akár kommisszív magatartással (pl.: saját dolog derelinkválásával) megvalósítva.

II. A m á s o d i k témakör a fedezetelvonással szemben alkalmazott jogalkotási antidótumok feltárása. Elvben és gyakorlatban is háromféle megoldás – jogkövetkezmény – képzelhető el: a megtámadhatóság, a semmisség és a relatív hatálytalanság. Közös hiánya e – tévesen „actio Pauliana”-nak nevezett – megoldásoknak, hogy kizárólag a fedezetelvonó *jogügyletessel* szemben alkalmazhatóak orvosságként, pedig a „valódi” (antik római) actio Pauliana alkalmas volt a *fedezetelvonó perek és reálaktusok* „közömbösítésére” is.

Ha ugyanis ezek az utóbbi fraudolózus aktusok *magánszemélyek* között mennek végbe, akkor arra a mai magyar jog egészének (!) nincsen kellő válasza: csak a bűncselekménnyel (csalás, tartozás fedezetének elvonása stb.) okozott kár megtérítése iránti igény mint egyetlen restitúciós eszköz jöhet szóba. Az *actio Pauliana* és „társai” (pl. *interdictum fraudatorium*) azonban az *in integrum restitutio kedvező alkalmazási feltételei* révén ezekre a trükkökre is ellenszerként szolgáltak, hiszen joghatásuk beállításának a fél kérelmén felül csupán az volt a feltétele, hogy a magatartás (nem a jogügylet!) fraudolózus legyen és a fedezeti vagyon ezzel okozati összefüggésben kevesbedjék.

**2011. JÚNIUS 17. PÉNTEK – ELJÁRÁSJOGI, EURÓPAI JOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI
SZEKCIÓ
(ELJÁRÁSJOG ÉS JOGEGYSÉGESÍTÉS)**

11. Nemessányi Zoltán: A polgári eljárásjog alapelveinek európaizálódása

Az Európai Bíróság közelmúltban (2010. november 9-én) a C-137/08. sz. VB Pénzügyi Lízing Zrt. kontra Schneider Ferenc ügyben hozott ítélete ismét ráirányította a figyelmet arra a kérdésre, hogy a testület korábbi joggyakorlatában a tagállamok eljárásjogi autonómiájaként meghatározott elv hogyan érvényesül a jövőben. A magyar bíróság által kezdeményezett előzetes döntéshozatal iránti kérelem azonban nem valamely európai polgári eljárásjogi tárgyú rendelet, hanem az európai fogyasztóvédelmi magánjog egyik központi jogforrása, a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételeket szabályozó 93/13/EGK irányelv értelmezésére vonatkozott. Az ítélet következményei azonban egyértelműen eljárásjogiak, ahogy ez a szintén magyar előzetes előterjesztés alapján 2009. június 4-én a C-243/08. sz. Pannon GSM kontra Sustikné Győrfi Erzsébet ügyben hozott ítélet esetében is történt. Ezen döntések fő elméleti kérdése tehát már nem a tisztességtelen szerződési feltételek polgári jogi szabályozására vonatkozott; a magyar bíróságok az eredetileg anyagi jogi harmonizációt célzó irányelv lehetséges nemzeti eljárásjogra kisugárzó hatását tudakolták és a válaszok kimondatlanul is abba az irányba mutatnak, hogy a „tagállami eljárási autonómia” korábban szilárd dogmatikai alapokon álló elve egyre inkább háttérbe szorul az uniós (fogyasztóvédelmi) joggal, illetve annak az Európai Bíróság értelmezése révén megvalósuló továbbgyűrűzésével szemben. Az elméleti dilemmát ebben a körben az jelenti, hogy az Európai Uniónak továbbra sincs jogalkotási hatásköre a nemzeti (belső) eljárásjog területén. Bár az Amszterdami Szerződéssel a Közösség (és ma az Unió) valódi jogalkotási hatáskört kapott a nemzetközi polgári eljárásjogi jogalkotásra, és ennek alapján született is számos, a nemzetközi eljárásjogot érintő jogszabály, a nemzeti (tagállami) eljárásjog főszabály szerint ma sem képezi harmonizáció tárgyát, e területre az Unió általános jogalkotói hatásköre sem terjed ki.

Az Európai Bíróság a tagállami eljárási autonómiára hivatkozva a C-430/93. és C-431/93. sz. van Schijndel és van Veen ügyben hozott ítéletében (EBHT 1995, I-4705. o.) egyértelműen elismerte azokat a határokat, amelyeket a nemzeti polgári eljárásjog alapelveinek tekinthető rendelkezési (tárgyalási) elv a nemzeti bíróság hivatalból végzett vizsgálata tekintetében kijelöl. A tagállami eljárási autonómia megjelenési formáihoz ugyanakkor az Európai Bíróság konzekvensen hozzáfűzi azt is, hogy ezen eljárási szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek a hasonló jellegű belső jogi esetekre vonatkozókhöz képest (az egyenértékűség elve), és nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehezzé a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását, amely a tényleges érvényesülés elvét jelenti. A tagállami eljárási autonómia elve tehát nem sérthetetlen, azt egyre több helyen korlátozza az Európai Bíróság gyakorlata, amire tekintettel egyes jogirodalmi szerzők a tagállami eljárási autonómia elvének már a létezését is megkérdőjelezik.

Az Európai Bíróság gyakorlatából tehát egyre inkább kikristályosodik azon polgári eljárásjogi alapelvek katalógusa, amelyek létezését a tagállami eljárásjogokban a luxemburgi testület elismeri, illetve rögzíti ezek érvényesülési határait. Ezáltal tehát az Európai Bíróság tevékenysége révén – annak ellenére, hogy az Uniónak nincs ezen a területen jogalkotási hatásköre – egyfajta kúszó harmonizáció valósul meg. Az anyagi magánjog egységesítése-harmonizációja területén ismert trentói „Common Core” projekthez hasonlóan (amelynek célja, hogy a tagállamok magánjogában fellelhető közös jogtégeket összegyűjtse, anélkül azonban, hogy új jogot alkotna) a polgári eljárásjogi alapelvek területén is körülhatárolhatóan látszik egy olyan közös európai mag, amely egy jövőbeli európai polgári eljárásjogi jogalkotás, illetve a magyar Polgári Perrendtartás újrakodifikálása kapcsán is hasznosítható tudományos eredményeket ígér.

12. Tóth Benedek: Európai (magán)jogérvényesítés a nemzetközi kereskedelmi jogban

A gazdaság valamennyi szegmensében az utóbbi években, évtizedekben erőteljes nemzetköziesedési folyamat zajlik, amelynek fő színtere a hagyományosan nemzetközi jellegű kereskedelem mellett egyre inkább a termelésre helyeződött át. A „természetes” és „szabályozási” komparatív termelési előnyök kiaknázása napjainkra a gazdasági versenyképesség legfontosabb, életfontosságú tényezője a gazdasági szereplők számára. A transznacionális vállalatokon, vállalatcsoportokon belül és azokon kívül is mind számszerűleg, mind mélységüket tekintve megnövekedtek a nemzetközi munkamegosztáson alapuló termelési-értékesítési kooperációk, emellett pedig olyan iparágak is megjelentek, amelyek teljes egészében e komparatív gazdasági előnyök kiaknázásán alapulnak (internetes kereskedelem, bér munka és munkaerő-kölcsönzés, ügyfélszolgálati szolgáltatások stb.).

A gazdasági szereplők azonban e megváltozott feltételrendszerben jelentős nehézségekkel szembesülnek jogi érdekeik érvényesítése terén. A komparatív előnyöket biztosító országok sok esetben csak igen fejletlen jogrendszerrel és jogi kultúrával rendelkeznek, továbbá a külföldi vállalatok igényeik érvényesítésekor gyakran a befektetés helye szerinti állam protekcionista gazdasági érdekeivel és csak igen korlátozottan független bírósági szervezetével találják szemben magukat. További nehézség, hogy ezen államok sokszor kollíziós jogi kódexsel egyáltalán nem rendelkeznek, a fórum- és jogválasztás illetve a választott-bírósági kikötések csak szerződéses jogviszonyok esetében jelenthetnek megoldást, ezen kívül (pl. a tömegesen előforduló szellemi tulajdonjog-sértések esetében) egyáltalán nem. E feltételek között felértékelődik minden olyan jogérvényesítési eszköz, amely a gazdasági folyamatok biztonságát hatékonyan biztosítani képes.

1995. január 1-én a GATT⁷ alapjain felállt a Kereskedelmi Világszervezet (WTO)⁸, amellyel egyidejűleg hatályba lépett a világkereskedelem teljes mértékben felülvizsgált, aktualizált és kibővített multilaterális egyezményes szabályozása. A tagállamok a GATT működésének tapasztalatait és a globális gazdaság fejlődésének eredményeit számba véve felismerték egy kikényszerítési és szankciós mechanizmus létrehozásának szükségességét. Ebből a célból, a WTO keretein belül, létrehozták a Vitarendezési Mechanizmust, amely a világkereskedelem multilaterális egyezményes rendszerét sértő állami intézkedésekkel kapcsolatos jogviták elbírálására és szankcionálására kizárólagos és kötelező joghatósággal rendelkezik. A Vitarendezési Mechanizmus hatékony és jogilag szabályozott jogérvényesítési eszközt teremtett a részes államok külgazdasági (köz)érdekeinek, illetőleg ezeken keresztül a nemzetközi kereskedelemben érdekelt vállalatok (magán)érdekeinek védelmére is.

Az Európai Unió már a Marrakesh-i egyezmény hatályba lépését megelőzően felismerte a Vitarendezési Mechanizmusban rejlő potenciálokat, ezért a Tanács 3286/94/EK rendeletével megalkotott eljárásrenddel - diszkrécionális hatásköre fenntartásával - megnyitotta az utat vállalatai gazdasági érdekeinek jogi védelme előtt is.

13. Lugosi József: A nem vitatott követelések érvényesítése az Európai Unióban és Magyarországon

A tanulmány célja a nem vitatott követelések érvényesítésének bemutatása az Európai Unióban és Magyarországon. Ezen eljárásokban a hangsúly az egyszerűsége – és ezáltal a tárgyalási szakasz kiküszöbölésével – a gyorsaságra és a költséghatékonyaságra helyeződik. A dolgozat célja a jogszabályi rendelkezések közös szabályozási alapjainak ismertetése, a közösségi jogalkotás és a hazai jogalkotás kapcsolatának bemutatása, a jogérvényesítési lehetőségek feltárása. A tanulmány a jogérvényesítési lehetőségeket összefüggéseik alapján egymással összehasonlítva szándékozik ismertetni Magyarországon és az Európai Unióban.

⁷ Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (General Agreement on Tariffs and Trade)

⁸ A Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény (Magyarországon kihirdette az 1998. évi IX. törvény)

A referátum (tanulmány) vizsgálja a nem vitatott követelések szabályozásának előzményeit és célját az Európai Unióban és Magyarországon, a közösségi és a hazai jogalkotás kapcsolatát, a közösségi szabályozás hatását a magyar törvényi előírásokra.

A közösségi jogalkotó a nem vitatott követelések Európai Unióban történő érvényesítéséről a., az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló 1896/2006 EK Rendeletben-, és b., a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló 861/2007.EK Rendeletben rendelkezett. Az előadás (tanulmány) – nem leíró jelleggel, hanem az összefüggésekre fókuszálva - részletezi a közösségi rendeletek főbb rendelkezéseit.

A nem vitatott követelésekre vonatkozó jogi (újra)szabályozás a közösségi jogalkotás hatására következett be Magyarországon: a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2010.év június hó 1-én hatályba lépett 2009.évi L.tv., és a fizetési meghagyással szembeni ellentmondás esetén a Polgári perrendtartásról szóló 1952.évi III.tv. Ötödik Részében szabályozott 2009. év január hó 1. napjától hatályos Kis értékű perekre vonatkozó eljárási szabályok. A közösségi rendeletek mely rendelkezései épültek be a magyar jogba ezeken az új szabályokon keresztül?

Mennyiben tekinthetőek a hazai fizetési meghagyásos eljárásra vonatkozó rendelkezések az európai fizetési meghagyásos eljárás szabályai átültetésének, illetve a kis értékű követelések európai eljárásának rendelkezéseit milyen mértékben követik a Pp. kis értékű perekre vonatkozó szabályai. Azonosságok és különbségek az európai és a hazai fizetési meghagyásos eljárás, illetve a kis értékű követelések európai eljárása és a kis értékű perek között. Az európai uniós jogi terminológia hogyan viszonyul a hazai jogi terminológiához, a magyarországi jogintézményekhez. Az EU Rendeletekben rögzített jogintézmények mennyire kompatibilisek-, milyen mértékben feleltethetők meg a vizsgált törvényekben a magyarországi jogintézményeknek.

Ha a nem vitatott követelések körében bizonyos értékhatár alatt azonos tárgyban az Európai Unió országában kíván a kérelmező (jogosult) követelést érvényesíteni, állandó kérdésként merül fel: a hazai jog szerinti törvényi előírások az irányadóak vagy az EU által meghozott normák? Milyen kapcsolatban állnak egymással az Európai Unió által meghozott szabályok és az adott ország által megalkotott törvényi előírások? Megállapítható-e a hazai és az európai uniós szabályozás között egyfajta hierarchia? Mi volt a szabályozás tárgya az Európai Unióban és mi volt Magyarországon, ezek a jogalkotási termékek, szabályozási irányok, hogyan, milyen módon hatnak egymásra? Miként viszonyulnak a nem vitatott követelések érvényesítésére vonatkozó joghatósági szabályok a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. rendelkezéseikhez?

Az európai jogi kultúra és a magyar jogalkotás kölcsönhatása vagy egymásra hatása a témában érintett jogszabályokban. Az európai jogi kultúra és a magyar civilisztikában a megújulás és hagyomány ötvözése: melyik elv érvényesülése tekinthető hangsúlyosabbnak, dominánsabbnak a dolgozatban is érintett fizetési meghagyásos eljárásról szóló törvényben és a hatályos Polgári perrendtartás kis értékű perekre vonatkozó magyar szabályozásban.

14. Horváth Írisz: Bizonyításfelvétel a kis értékű követelések európai eljárásában

Az Európai Közösségben a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés keretében 2007. július 11-én az Európai Parlament és Tanács elfogadta a 861/2007/EK rendeletet a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről. A rendelet több szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bír, főként azonban azért, mert az általa szabályozott „kis értékű követelések európai eljárása” az első, közösségi szinten szabályozott polgári peres eljárás.

A rendelet célja a határokon átnyúló, kis értékű követelésekkel kapcsolatos ügyek elbírálásának egyszerűsítése és felgyorsítása, továbbá a költségek csökkentése. Az eljárás a tagállami jogszabályok szerinti eljárások alternatívjaként áll a peres felek rendelkezésére, tehát a rendelet nyomán nem egy egységes, az egyes nemzeti eljárások helyébe lépő eljárás született, hanem a másodlagos jogforrással

való szabályozásnak köszönhetően egy közvetlenül alkalmazható európai eljárás. Így a nemzeti eljárások továbbra is alkalmazhatók: alkalmazásuk vagy ennek elmaradása a felperes választásától függ.

Az egyszerűsítés, gyorsítás és a költségek csökkentése céljának, azaz az arányosság elvének megvalósulása érdekében a jogalkotók több olyan rendelkezést (pl. írásbeliség, formanyomtatványok kötelező használata) is beleillesztettek a rendeletszövegbe, melyeknek köszönhetően a felek jogvitáját a bíróság – az előzetes tervek szerint – akár kevesebb, mint 6 hónapon belül is elbíráhatja, természetesen a felek alapvető jogainak sérelme nélkül.

Az arányosság elvének érvényesülése különös jelentőséggel bír a bizonyításfelvétel során, így a bíróságnak annak a legegyszerűbb és legkevésbé terhelő (költséges) módját kell választania. Erre tekintettel kell meghatározni a bizonyításfelvétel eszközeit és az ítélelhozatalhoz szükséges bizonyításfelvétel terjedelmét is. Ez az eljárás célzott egyszerűsítésének és felgyorsításának számtalan üdvözlendő módját vonhatja maga után, azonban együtt járhat a tényállás felderítése követelményének, valamint a közvetlenség elvének figyelmen kívül hagyásával is, ezért a jogalkalmazásnak fokozott figyelmet kell fordítania az alapvető eljárási jogok érvényesülésére e körben.

15. Czoboly Gergely: Kérelemhez kötöttség és keresetkiterjesztés tilalmának kérdése az uniós jog alkalmazása esetén

A Európai Unió joga az eljárásjogi szabályok területén a nemzeti autonómia elvéből indul ki és ezt csak néhány területen törli át. Az előadásomban azt vizsgálom, hogy a keresetkiterjesztés tilalma és az uniós jog tényleges érvényesülés elve hogyan viszonyulnak egymáshoz.

A probléma kibontásánál, kiinduló pontként az eljárási autonómia elvét kell említenünk, ami azt jelenti, hogy a nemzeti hatóságok és bíróságok főszabályként a saját, nemzeti eljárási szabályaik alapján kötelesek eljárni. Az Európai Unió nem hozott létre olyan egységes eljárási szabályrendszert, ami az uniós anyagi jog érvényesítésére alkalmazható lenne, így a jogérvényesítésnél a bíróságok a saját nemzeti szabályukat alkalmazzák. Az eljárási autonómia elvét azonban az uniós jog tényleges érvényesülésének elve esetenként áttörheti. Annak vizsgálatnál, hogy mikor nem valósul meg a tényleges érvényesülés és ezért mikor ellentétes az uniós jog alkalmazásával a nemzeti eljárási szabály, a C-432/05. sz. Unibet ügyben Európai Bíróság úgy fogalmazta meg, hogy a nemzeti eljárási szabályok nem lehetnek olyanok, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé teszik a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását. Ezek alapján felvetődik a kérdés, hogy a nemzeti jog által megállapított határidőn túl előterjesztett kereseti kérelem olyan korlátozásnak minősül-e, ami lehetetlenné, vagy rendkívül nehézé teszi az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását.

Álláspontom szerint a probléma megoldásához a kereseti kérelemhez kötöttség elvét kell alapul vennünk és annak megállapításaiból építkeznünk. Az Európai Bíróság a nemzeti bíró passzív szerepére és kérelemhez kötöttség elvére alaposan állapította meg a C-430/93 és C-431/93 sz. Van Schijndel egyesített ügyekben, hogy nem ellentétes a közösségi joggal, ha a bíró a kereseti kérelmen belül marad és nem vizsgálja hivatalból, hogy van-e az ügynek uniós vonatkozása. Ez továbbgondolva azt jelenti, hogy a bírónak hivatalból nem kell -főszabály szerint- az uniós jogot vizsgálni és a fél erre irányuló kérelme nélkül azt alkalmazni. A kérdés ezek után az, hogy a bíróságnak mennyiben kell az uniós jogot figyelembe venni akkor, ha arra a fél hivatkozik. Amennyiben a számára támasztott eljárási határidőn belül teszi, a kérdés nem is okoz problémát. Problémaként az jelentkezik, ha a fél a nemzeti határidőn túl teszi ezt, tehát a keresetváltoztatási határidő leteltét követően akarja a keresetét olyan kérdésre is kiterjeszteni, ami uniós jogot érint. Fokozottan érvényes a kérdés a közigazgatási perek esetében, ahol a kereseti kérelem maga a közigazgatási határozat meghatározott jogszabálysértés miatti hatályon kívül helyezése. Ilyen esetben egy új jogszabályra való utalás lehet keresetkiterjesztés, ami például a hatályos Pp. szabályai szerint is csak az első tárgyalásig megengedett és utána tiltott.

Előadásomban arra kívánok rámutatni, hogy az előbbieken felvetett problémákat az Európai Bíróság esetjoga miképpen érinti és milyen analógiák alkalmazásával lehetséges a probléma kielégítő megoldása.

16. Molnár Judit: A magyar (közjegyzői) fizetési meghagyásos eljárás illetékességi szabályozása és az európai megoldások

A magyar fizetési meghagyásos eljárás szabályozásában 2009. január 1.-jétől, valamint 2010. június 1.-jétől olyan meghatározó változások jelentkeztek, melyek az intézmény 1893. évi XIX. törvénycikkbeli megjelenése, majd a polgári perrendtartásokban történő elhelyezése óta nem tapasztalt mértékű módosulásokat eredményeztek. A magyar jogalkotó az európai fizetési meghagyásos eljárás és az elektronikus eljárási lehetőségek nyomán lépéseket tett arra, hogy fizetési meghagyásos eljárásunk megfeleljen a XXI. századi kihívásoknak. A jogszabály-módosítások alkalmasak voltak arra, hogy megosszák a jogásztársadalmat. Az eljárási szabályozás egyik legvitatottabb eleme a bírósági hatáskör helyett megteremtett közjegyzői hatáskör kérdése lett.

Jelen tanulmány a hatáskör kérdésével szoros kapcsolatot mutató illetékességi szabályok változásait kívánja áttekinteni. Ennek során a megvalósult szabályozást más európai uniós tagállamok fizetési meghagyásos eljárásaiban jelenlévő illetékességi szabályai körében helyezi el, mellyel célja megállapítani és értékelni a hatályos magyar szabályozási megoldást.

A vizsgálatok eredményeképpen megállapítható, hogy fizetési meghagyásos eljárásunkban a polgári peres eljárás illetékességi szabályaitól való teljes elkülönülés észlelhető, melynek nyomán eljárásunk eltávolodik az európai megoldások döntő többségétől, és közelít a német fizetési meghagyásos eljárás rendhagyó megoldásához.

A szabályozás aggályos pontjai, melyek részletes vizsgálat alá esnek a tanulmányban, a következők: a jogosult és a kötelezett érdekei, a közjegyzői nemperes eljárások általános szabályaitól való elkülönülés az eljárásban, a perre alakulás és a perre illetékes bíróság meghatározása, a fizetési meghagyás jogerőre emelkedését követő végrehajtási eljárások elrendelésének szabályozása.

17. Nagy Adrienn: Megtámadási keresetek az európai fizetéseképtelenségi eljárásokban

A megtámadási keresetek, mint a hitelezővédelem fontos eszközei, arra hivatottak, hogy a hitelezők megkárosítására irányuló szerződéseket érvénytelenítsék, és az érvénytelenség jogkövetkezményeként azok tárgyát visszautalják a felszámolási vagyontömegbe, ezzel elősegítve a felszámolás eredményességét, a hitelezők lehető legnagyobb arányú kielégítését.

Amennyiben a fizetéseképtelenségi eljárás, illetve az adós határokon átlépő kötédeket mutat, a megtámadási keresetek megítélése problematikussá válhat. Ha a külföldi kötéde az Európai Unió tagállamainak viszonylatában merül fel, a megtámadási keresetekkel kapcsolatos alapvető jogszabályi rendelkezéseket a Tanács 1346/2000/EK rendeletéből vezethetjük le.

Az uniós szabályozást illetően az előadás elsősorban a megtámadási keresetek elbírálására joghatósággal rendelkező tagállami bíróság meghatározására vállalkozik. A rendelet a joghatóságot a megtámadási kereseteket illetően nem szabályozza *expressis verbis*, és a joggyakorlatban időről-időre felmerült az az eldöntendő kérdés, hogy az eljáró tagállam meghatározásakor a fizetéseképtelenségi rendelet vagy a Brüsszel I. rendelet joghatósági szabályait kell-e alkalmazni. Az előadás kitér az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében kialakított okfejtésére, mely e kérdést véglegesen eldöntötte.

A határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárások folyamán indított megtámadási keresetek második neuralgikus kérdése az alkalmazandó jog meghatározása. A rendelet 4. cikk (1) bekezdése a fizetésképtelenségi eljárásra alkalmazandó jogot illetően általánosságban az eljárás megindításának helye szerinti tagállam nemzeti jogára utal vissza. A 4. cikk (2) bekezdésének m) pontja a megtámadási kereseteket kifejezetten nevesíti azon listában, melyekre egyértelműen az eljárás megindítása szerinti tagállam nemzeti jogát kell alkalmazni. E főszabály alól azonban a 13. cikk kivételes rendelkezéseket is tartalmaz, mely értelmében meghatározott esetekben akkor sincs lehetőség a megtámadási kereset előterjesztésére, ha azt egyebekben az eljárás megindítása szerinti tagállam nemzeti joga lehetővé tenné.

A megtámadási keresetekre alkalmazandó jogra irányadó szabályok okán hasznos olyan jogösszehasonlító elemzések elkészítése, melyek alapvetően azt vizsgálják, hogy az egyes tagállamok nemzeti joga mely esetekben, milyen feltételek együttállásakor teszi lehetővé a hátrányt okozó szerződések, jogügyletek megtámadását, a kereset előterjesztésére milyen határidőt biztosít, illetve a kereset sikerességére mely jogkövetkezmények alkalmazását írja elő. Az előadás másodlagos célkitűzése az, hogy a magyar Cstv-ben foglalt rendelkezések fényében néhány tagállam nemzeti jogában kimunkált megoldást mutasson be, és következtetéseket vonjon le a tekintetben, hogy a magyar jog mennyiben tekinthető Európa-konform rendelkezésnek.

2011. JÚNIUS 17. PÉNTEK – ELJÁRÁSJOGI, EURÓPAI JOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI SZEKCIÓ (JOGI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS ÉS KÉPVISELET)

18. Király Lilla: A jogi segítségnyújtási rendszerek és fejlődésük a Cappelletti- kutatástól napjainkig

1. A jogérvényesítés és a joghoz jutás újraértelmezése a XX. század második felében – a Cappelletti – kutatás keretében

A kutatás lényege

A joghoz jutás „korszakai” a Cappelletti-kutatás lezárulásáig és azt követően

A költségtényezők szerepe a tényleges joghoz jutásban

2. A joghoz jutás fejlődése a Cappelletti-kutatás után

2.1. A Cappelletti-kutatás hatásai az állami jogsegélyrendszerekre

2.2. Újabb kutatások

3. A jogi segítségnyújtási rendszerek és fejlődésük a XX. században

3.1. A jogi segítségnyújtási rendszerek összehasonlításának elvei

3.2. Az európai és az észak-amerikai jogi segítségnyújtási rendszerek csoportosítása

19. Szalai Péter: A kötelező jogi képviselő aktuális helyzete a Pp-ben, külföldi kitekintéssel

A jogi képviselő választható vagy kötelező jellege a perbeli képviselő egyik legvitatottabb kérdése. A probléma távoli és áttételes elvi-elméleti összefüggésekbe ágyazható. A professzionális képviselő erősíti a bírósághoz fordulás jogát és annak eredményességét, vagy költségvonzata miatt gyengíti azt? Kötelezhető-e bármely peres fél a kapcsolódó költségek előlegezésére és viselésére vagy terhelje az az államot? Utóbbi esetben milyen forrásból lehet finanszírozni a többletköltségeket és kompenzálhatóak-e ezek a költségek a professzionális képviselők eljárásából (a gyorsabb,

hatékonyabb pervitelből) eredő esetleges megtakarításokkal? Milyen hatása van a kötelező jogi képviseletnek a keresetindítás szabályozására, a beadványok elvárt tartalmára, vagy éppen a bizonyítás felvételének szabályaira?

A magyar Pp-ben az utóbbi években folyamatosan változik a kötelező jogi képviseletre vonatkozó szabályozás; általánosságban az esetkör bővülése figyelhető meg, ennek irányai és okai azonban nem következetesek és egyértelműek. Tanulmányomban azt kívánom bemutatni, hogy milyen utat járt be a Pp-ben a kötelező jogi képviselet szabályozása, milyen indokok állnak a módosítások mögött, és mi lehet a későbbi változások tendenciája. Néhány mértékadó jogrendszer vonatkozó szabályozásának ismertetésével a kötelező jogi képviseletre vonatkozó nemzetközi kitekintésre is kísérletet teszek.

2011. JÚNIUS 17. PÉNTEK – ELJÁRÁSJOGI, EURÓPAI JOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI SZEKCIÓ (VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS)

20. Bán Dániel: Érvénytelenségi kérdések a választottbírói szerződések köréből

A választottbírói hatáskörét a felek megállapodásából, vagyis a választottbírói szerződésből meríti. A választottbírói szerződés ezért nemcsak a feleket, hanem az eljáró választottbírói fórumot is köti: meghatározza ugyanis a választottbírói eljárás alanyi és tárgyi körét.

A választottbírói megállapodások vonatkozásában - az anyagi- és eljárásjogi súlypontok sajátos eloszlása következtében - a szerződések érvénytelenségének problémája sokszor különös módon merül fel. Érvénytelenségi problémaként szembesülhet a saját hatásköréről a Kompetenz – Kompetenz dogma alapján döntő választottbírói hatásköri előkérdésekkel (amikor arról dönt, hogy a hatásköre megállapításának alapjául szolgáló választottbírói megállapodás érvényes-e). Hasonló érvénytelenségi tényállásokat vizsgálhat a (rendes) bíróság a választottbírói ítéletekkel szembeni érvénytelenítési perekben, illetőleg a külföldi választottbírói ítéletek elismerése és végrehajtása körében is (ha az érvénytelenítés, illetőleg az elismerés és/vagy végrehajtás megtagadása okaként azt jelölik meg, hogy az a megállapodás, amelyre az eljáró választottbírói fórum hatáskörét alapította, érvénytelen). Látható tehát, hogy a választottbírói szerződések érvénytelenségének kérdése a választottbírói eljárás kezdő- és végpontján más-más előjellel ugyan, de egyaránt felmerülhet. Mindez azzal jár, hogy az esetleges érvénytelenség polgári jogi következményei a gyakorlatban legtöbbször eljárásjogi következményként jelennek meg.

A választottbírói szerződések sajátos természetéből következően érdekes hangsúlyeltolódás jellemzi az egyes érvénytelenségi okok közötti viszonyt is. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a mindennapi jogalkalmazás során a választottbírói szerződésekre irányadó alaki érvényességi szabályok oldódása, az anyagi és alaki érvényesség összemosása, valamint a tisztességtelen szerződési feltételek uniós jogi megítélése állnak az érvénytelenségi problémák középpontjában.

Ami az alaki érvényességi előírások lazulását illeti, ez elsősorban a választottbírói megállapodást alá nem író személyek választottbírói eljárásba történő bevonásában nyilvánul meg („joining non-signatories”, „extending the arbitration clause”). Erre a gyakorlatra adott válaszként értelmezhető az egyre erősödő közrendvédelmi bíraskodás, amely az utóbbi időben az érvénytelenítési pereket, illetve a külföldi választottbírói ítéletek belföldi kikényszerítésére irányuló eljárásokat jellemzi. Mindez (vagyis a közrendi gondolat érezhető túlerőteltése) alkalmas arra, hogy a közrendbe ütközést sui generis érvénytelenségi okként láttassa. Ugyanakkor nem ez a gyakorlat az egyetlen, amely az alaki érvényességi szabályok védelmére koncentrál. Hasonló eredménnyel jár ugyanis az a sajnálatos praxis is, amely az anyagi érvényességet, sőt, a szerződés létezésének kérdését is alaki érvényességi kérdéssé egyszerűsítve vizsgálja. Ez pedig sokszor arra vezet, hogy az alaki követelményeknek megfelelő megállapodás létezését és anyagi érvényességét a gyakorlat kvázi vélelmezi.

A választottbírói szerződések érvénytelensége egyszerre polgári jogi, polgári eljárásjogi és nemzetközi magánjogi köntösben kerül előtérbe az uniós fogyasztóvédelmi jog fejlődése nyomán. Az Európai Bíróság 93/13/EGK irányelven alapuló ítélkezési gyakorlata a fogyasztói szerződésekbe foglalt választottbírói kikötések, illetve a fogyasztókkal kötött (önálló) választottbírói szerződések megítélése körében az érvénytelenséggel kapcsolatos újabb és újabb kérdéseket vet fel. Ami már most bizonyosan látszik: az uniós jog – legalábbis a fogyasztói szerződések körében - az oldódó alaki érvényességi előírások újbóli szigorításának, illetve az anyagi érvényességi szabályok előtérbe kerülésének irányába mutat.

21. Boóc Ádám: A nemzetközi választottbírói klauzulák az új IBA irányelvek tükrében

A választottbírói eljárásban — a felek önkéntes alávetésén múltó eljárásról lévén szó — a választottbírói klauzuláknak, azaz a választottbírói vitarendező eljárásának lehetőségét megteremtő szerződéses rendelkezéseknek kiemelkedő jelentősége van. A rosszul vagy nem kellő szakszerűséggel megfogalmazott választottbírói klauzula a kikötés érvénytelenségét, ebből kifolyólag adott esetben magának a vitarendező eljárásnak a sikertelenségét vonhatja maga után — a választottbírói testület ugyanis, megfelelő kikötés hiányában nem járhat el, és legfeljebb hatáskörének hiányát állapíthatja meg.

Fentiekből következik, hogy számos választottbírói intézmény — így például a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbírói Szabályzatában a választottbírói kikötésre mintaklauzulát is rendelkezésre bocsát.

Az *International Bar Association* Tanácsa 2010. október 7. napján kelt határozatával fogadta el az IBA Irányelveket a nemzetközi választottbírói klauzulák vonatkozásában (*IBA Guidelines for Drafting International Arbitration Clauses*). Az Irányelvek célja, hogy a felek számára olyan útmutatást adjon, mely elősegíti, hogy az okiratszerkesztés, a megállapodás megkötése során a felek a számukra legkedvezőbb, a választottbírói intézmények előírásainak megfelelő és a leghatékonyabb jogérvényesítést lehetővé tevő választottbírói klauzula kerüljön kidolgozásra és elfogadásra.

Az előadás röviden — fentiekre is figyelemmel — áttekinti a választottbírói klauzulákkal kapcsolatos legfontosabb kérdéseket, majd részletesen foglalkozik az IBA Irányelvekkel. Habár az Irányelvek elfogadása óta viszonylag kevés idő telt el, és így azok gyakorlati felhasználásával kapcsolatban megfelelő mértékű esetjog még szükségképpen nem áll rendelkezésre, az előadás arra a kérdésre is kívánja keresni a választ, hogy az IBA Irányelvek gyakorlati felhasználása milyen előnyökkel járhat a jogkereső közönség számára.

2011. JÚNIUS 18. SZOMBAT – POLGÁRI JOGI SZEKCIÓ
(KONTRAKTUÁLIS ÉS DELIKTUÁLIS FELELŐSSÉG)

22. Dr. Császár Mátyás: A Bécsi Vételi Egyezmény alapvető szerződésszegésre és kártérítésre vonatkozó szabályozása

Az új Ptk. kodifikációja során nyilvánosságra került információk alapján biztosnak tekinthető koncepcionális változás, hogy szétválik a kontraktuális és deliktuális kártérítési felelősség a kimentési és a kártérítés mértékére vonatkozó szabályokban. A kontraktuális kártérítési felelősség szigorodik (objektív fokozott felelősség), ugyanakkor a kártérítés mértéke korlátozódik. A szabályozás közvetlen mintája a Bécsi Vételi Egyezmény.

A Bécsi Vételi Egyezmény nem egységesen és nem is nevesített esetek szerint szabályozza a szerződésszegést, hanem az úgynevezett „alapvető szerződésszegés” fogalmát definiálva megkülönbözteti az alapvető szerződésszegést és közönséges szerződésszegést. A szerződésszegés minősítésének a jogkövetkezmények, a kárveszély átszállása és az előzetes szerződésszegés szempontjából van jelentősége. Az alapvető szerződésszegés 25. cikk szerinti fogalma két részre osztható: 1. a szerződésszegő által a másik félnek olyan hátrány okozása, amely a másik felet jelentős mértékben megfosztja attól, amit a szerződés alapján jogosult volt elvárni; 2. a szerződésszegő fél mentesül, ha nem látta előre és egy ésszerűen gondolkodó, hasonló személy, azonos körülmények között sem láthatta előre a következményt. Az alapvető szerződés 5 tényállási eleme emelhető ki: szerződésszegés; jogosult számára jelentős mértékű hátrány; jogosult jogos elvárásaitól történő megfosztása; szerződésszegő a következményeket előre látta; ésszerűen gondolkodó, hasonló személy, azonos körülmények között előre látta a szerződésszegés következményeit. Kiemelést érdemel az előreláthatóság tényállási eleme, mely a kártérítés mértékénél és a kártérítési felelősség alóli mentesülésnél is megjelenik. Az előreláthatóság összességében objektív kategóriának tekintendő. Jogpolitikai célja a szerződésszegés súlyos eseteinek elkülönítése a kevésbé jelentősektől, a szerződésszegő fél a szerződéskötéskor ismerje a rá háruló kockázatokat, és ennek ismeretében döntsön, a szerződésszegésért való felelősség ne terjedjen ki váratlan, szokatlan, rendkívüli körülményekre.

Az Egyezmény szerinti kártérítési felelősség döntően objektív alapú, felróhatóságtól/vétkességtől független felelősség. Az Egyezmény 74. cikke tartalmazza a szerződésszegéssel okozott kártérítés feltételeire, mértékére, korlátozására vonatkozó általános szabályt. A kártérítési felelősség feltételei: szerződésszegés; kár; okozati összefüggés (feltételek egyenértékűségének elve szerint).

A kártérítés mértékének szabályozásában kiindulás a teljes kártérítés elve, de az előreláthatóság korlátozza. Megtérítendő a jogosult vagyonában a szerződésszegés következtében elszenvedett veszteség, a közvetett károkat és az elmaradt hasznot is beleértve. A kártérítés mértéke azonban nem haladhatja meg azt a veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésekor előre látott, vagy amelyet előre kellett látnia. A kártérítés mértékének az előreláthatóság kategóriájával történő korlátozásának jogpolitikai célja a felek közötti kockázatok megosztása, egységes egyensúlyi helyzet kialakítása a felek között, a szerződő fél kockázatának a szerződéskötéskor felismerhető, kalkulálható károokra történő korlátozása. Arra ösztönzi a feleket, hogy a szerződéskötéskor tájékoztassák egymást a szerződésszegés várható következményeiről, az elmaradt haszon, következménykárok nagyságáról. Az Egyezmény 75. cikke a közvetlen károk kiszámításának speciális eseteként konkrét kárszámítási módot fogalmaz meg elállást vagy felmondást követő fedezeti ügylet kötése esetén, 76. cikke a közvetlen károk kiszámításának absztrakt számítási módját fogalmazza meg elállás vagy felmondás esetén fedezeti ügylet hiányában, ha az árunak piaci ára van.

A szerződésszegéssel okozott kártérítési felelősség alóli mentesülés feltételeit az Egyezmény 79. cikke fogalmazza meg. A szerződésszegő fél mentesül a kártérítési felelősség alól, három feltétel együttes bizonyítása esetén:

- a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső akadály okozta,

- amellyel a szerződéskötés idején ésszerűen nem kellett számolnia,
- ésszerűen nem volt elvárható tőle, hogy az akadályt vagy következményeit elkerülje, leküzdje.

23. Csöndes Mónika: Az „Achilleas” ügy Achilles-sarka a *Transfield Shipping Inc of Panama v Mercator Shipping Inc of Monrovia (The „Achilleas”)* ítélet hatása az angol szerződési jog előreláthatósági szabályára

A *Hadley v Baxendale* (1854) ítélet óta általános felelősségkorlátozó elv az angol jogban az előreláthatóság szabálya, melyet számos esetben alkalmazta, értelmezte újra és erősítette meg a Court of Appeal és a House of Lords.

Az előreláthatósági szabály szerződésszegés esetén a szokatlan, előre nem látható, rendkívüli és ezért előre nem is kalkulálható károkért való felelősség kizárását, illetőleg korlátozását hivatott szolgálni más jogszabályi rendelkezés vagy szerződési kikötés hiányában. A rendkívüli, az adott szerződés szokásos károk következményeit lényegesen meghaladó károk kockázatának a lehetőségét a kötelezett ugyanis csak a jogosult figyelemfelhívása alapján ismerheti meg. Ha a jogosult az ilyen kockázatokról nem ad tájékoztatást, akkor a bekövetkező kárt neki kell viselnie. Az előreláthatóság elve ezt implikálja. Az angol bíróságok gyakorlatában a XX. század második felére kristályosodott ki az a jogtétel, hogy a károkozó a szokatlan károkért akkor tartozik helytállni, ha a szerződés sajátos természetével összefüggő körülményeket, tényeket oly módon hozták tudomására, hogy ezek ismeretében magára vállalta a károk bekövetkezésének kockázatát is, a szokatlan károk bekövetkezésével tehát számolhatott.

Az előreláthatóság 150 éves bírói gyakorlaton alapuló szabályának újragondolására készítet a House of Lords *Transfield Shipping Inc v Mercator Shipping Inc. („Achilleas”)* ítélete (2008). Az ügyben egyhangú döntés született ugyan, de különböző jogi indokolások mentén. Az ítélet alapján nem világos, hogy csupán Lord Hoffman és Lord Hope vagy a House of Lords ítéletének ratio decidendi-je lett a következő jogtétel: a szerződésszegő nem szükségszerűen felel azokért az akár szokásos, akár szokatlan károkért, amelyek előreláthatóak voltak; megtérítésük további feltétele ugyanis az, hogy megállapítható legyen, a szerződésszegő az adott típusú, fajtájú károkért felelősséget is vállalt. Előadásomban az ítéletet e szempontból kívánom értékelni, tekintettel az újabb ítéletekre és a jogirodalom állásfoglalásaira is.

24. Navratyil Zoltán: „Reprodukciós sérelmek” – Az asszisztált reprodukció kártérítési kérdései

Ami korábban pusztán egy eshetőleges lehetőség volt a családtervezés során, mára már befolyásolhatóvá vált. Az utódnemzés szabadsága körében a szülők meghatározhatják, mikor és mennyi gyermeknek kívánnak életet adni, s az asszisztált reprodukciós technikák igénybevétele során a gyermek fogantatása többé már nem véletlenszerű, sokkal inkább egy tervezhető folyamat.

Az asszisztált reprodukciós technikák bizonyos esetekben felvetik az egészségügyi szolgáltató, az orvos polgári jogi felelősségének a kérdését is. Nem ismeretlenek azok az esetek az anyatesten kívüli művi megtermékenyítés történetében, melyekben a beavatkozást végző egészségügyi intézmény tévedésből nem az eljárásban részt vevő felek ivarsejtjeit vagy embrióit használja fel, s csak a gyermek születése után derül ki, hogy ő genetikailag „idegen”. Egészséges gyermek születik, de genetikailag nem vagy nem teljesen a szülőké. Követelhető-e ilyen esetben kártérítés? Felvetődik ugyanis a kérdés, hogy miben áll a kár? A válasz pedig az lenne, hogy az egészséges, de genetikailag nem saját, s így nem kívánt gyermek születésében. S itt jelentkezik a probléma: lehet-e ezt a jelenséget kárnak tekinteni?

Többször kellett a bíróságoknak állás foglalni abban a kérdésben is, amikor a szülők donor ivarsejtet vettek igénybe az asszisztált reprodukció során, s ez valamilyen súlyos genetikai rendellenességet örökített át az utódra, s fogyatékkal született meg a gyermek. Megalapozott lehet-e ilyen esetben a szülők kártérítési igénye?

A fogyatékos gyermek születésével kapcsolatban jelentősége lehet az asszisztált reprodukció körében az ún. wrongful life igényeknek. Ekkor nem csupán a szülők lépnek fel kártérítési igénnyel a genetikai rendellenességgel fogant gyermek megszületése miatt, mint az előbbi esetkörben, hanem maga a fogyatékos gyermek is a saját jogán kíván kártérítési igényt érvényesíteni az egészségügyi intézménnyel szemben. De vajon neki miben áll a hátránya? Az elgondolás szerint a kára az, hogy az orvosi mulasztás folytán fogyatékossgal megszületett és él, tehát a saját létezése.

25. Landi Balázs: A jogellenesség, mint emberi magatartás mérték egyes kérdései a deliktuális felelősség körében

A szerződésen kívül okozott károkért való polgári jogi felelősség megállapításának vannak bizonyos közös és az egyes nemzeti jogrendszerekben is kivétel nélkül megtalálható előfeltételei, amelyek fennállását valamennyi – általános és speciális – felelősségi alakzat esetében vizsgálni kell. Ezeknek a tényállási elemeknek - mind az általános, mind a speciális felelősségi alakzatok esetén - elengedhetetlen a fogalmi és dogmatikai tisztázottsága, ellenkező esetben nemcsak az adott felelősségi alakzat szabályozása és az annak alapján kialakuló joggyakorlat nyithat meg tévutakat, hanem maga a felelősségi rendszer egészének felépítménye, de legalábbis az abba vetett jogalkalmazói bizalom is megrendülhet.

Vizsgálódásunk célja a deliktuális felelősséget megalapozó jogellenesség egyes fogalmi, dogmatikai és kodifikációs átváltozásai. Ennek különös aktualitást ad a 1061/1999. (V.28.) Korm. határozattal módosított 1050/1998. (IV.24.) Korm. határozat nyomán elindult és lassan a végéhez közeledő Ptk. kodifikáció, amelynek már az indulásnál „beismerték” a közreműködő jogtudósok a vétkesség eredetileg erkölcsi kategóriájának Gustav Radbruch által találóan „verschämte Zufallshaftung” -gá való (meg)hasonulását, és javasolták a polgári jogi kártérítési felelősséget „őszintébb alapokra helyezni”.⁹

Igaz ez annál is inkább, hogy a 20. század második harmadától szinte mindegyik iskolateremtő civilista a kártérítési felelősség körében mérette meg magát, s olthatatlan, nyugvópontra nem jutó tudományos vággyal törekedtek egységes felelősségi rendszert alkotni. Schwarz Gusztáv szerint a „kártérítési kötelelem e tarkán elszórt tényalapjai között kettő van olyan, mely elvinek és általánosnak mondható: az egyik a szerződés vagyis kárvallalás, a másik a károkozás.”¹⁰ Marton Géza elméletének is egyik alapvetése, hogy a felelősség és a kötelelem között kettős és kölcsönös kapcsolat áll fenn: „egyrészt a kötelelem fennállta szempontjából meghatározó az a tény, hogy szankcionálva van jogi úton (azaz a tény, amelyet „felelősségnek hívunk”), és másrészt a felelősség ezen őt megelőző kötelelemnek köszönheti létét és tartalmát.”¹¹ Azaz a felelősség nem „autonóm fogalom”, hanem kiegészítő meghatározása egy előző fogalomnak, a kötelelem fogalmának. Ezt pedig mechanikusan továbbgondolva eljutunk a felismerésig: ahány tényalap, annyi kötelelem, ahány kötelelem, annyi felelősség.

Ezen az „elvinek és általánosnak” gondolt ponton húzták meg a felelősségi elméletek saját önkorlátozásukat a 20. században, melyet elsőként talán éppen Schwarz Gusztáv fogalmazott meg a károkozás körében, hogy ti. „Vétkesnek kell-e lennie a károkozásnak vagy elegendő-e, és mikor, a vétkes is?”. Ennek büvkörében írt Marton Géza, Eörsi Gyula, de Mádl Ferenc, Harmathy Attila és Sólyom László is. Ugyanígy fogalmaz összefoglalóan Földi András is: „A kötelezettség és a sérelem közötti felelősség alapító összefüggést a jogalkotó alapvetően objektív és szubjektív alapon tételezheti. A polgári jog tulajdonképpen ma is a dolus, a culpa lata, a culpa in concreto, a culpa levis és a custodia fogalmával operál. Úgy vélem, hogy e felelősségi alakzatok rendszerbe foglalására,

⁹ Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója, Magyar Közlöny, 2002/15.sz. II.kötet, 151.o.; Zlinszky János, Indokolt javaslat a Ptk. felelősségi fejezetéhez, Magyar Jog 8/2001

¹⁰ Schwarz Gusztáv, Ujabb magánjogi fejtegetések, Politzer Zsigmond és Fia kiadása, Budapest, 1901; 218.o.

¹¹ Marton Géza, A polgári jogi felelősség, Triorg Kft., Budapest, 1993, [11.pont]

bármennyire is divatjamúltnak számít, jobb híján ma is az objektív (tárgyi) és a szubjektív (vétkességi) felelősség megkülönböztetése a legalkalmasabb.”¹².

A jelen vizsgálódásunk nem jut el a felelősség ezen mélységéig, ugyanis megtorpan a károkozás előszobájában, a jogellenesség – polgári jog egészének dogmatikájára és szellemiségére reflektáló – fogalmánál, amelynek vizsgálata (megértése: „mérése” és „korlátozása”) - feltételezésünk szerint - egyfajta sajátos magatartási klauzula formális felállítását teszi szükségessé, vagy pontosabban fogalmazva: egy már létező magatartási klauzula őszinte és nyílt beismerését várja el a polgári jog tudományától.

26. Pribula László: Az okozatosság értelmezésének változásai a bírói gyakorlatban – kitekintéssel az európai és amerikai jogalkalmazásra

A tanulmány célja a kártérítési jogban annak a jogalkalmazói szemléletváltozásnak a bemutatása, amely az utóbbi évtizedben – különösen az egészségügyi szolgáltatók felelősségével kapcsolatos perekben – megfigyelhető, és amely abban foglalható össze, hogy a kártérítési felelősségi alakzat elemei közül a károkozó magatartása és a kár bekövetkezése közötti ok-okozati összefüggést más, a károsult oldaláról nézve egyértelműen méltányosabban kezdte el értelmezni. A korábbi joggyakorlat a teljes körű okozatosság értelmezése alapján a káresemény bekövetkezésének a részletes körülményeit a károsult bizonyítási kötelezettségei körébe sorolta, tehát azt is megkövetelte a károsulttól, hogy bizonyítsa, a káresemény milyen módon, milyen körülmények között következett be, mi volt a kár bekövetkezésének a konkrét oka. Ez a gyakorlat rendkívüli nehézségeket jelentett a károsult számára. Ugyan a jelenlegi gyakorlat is az okozatosság bizonyítását a károkozó kötelességévé teszi, viszont a releváns okozatosság értelmezéséből kiindulva megelégszik azzal, hogy a károkozó magatartása és a bekövetkezett káresemény között logikai összefüggés álljon fenn, az összefüggést a kár bekövetkezésének módja, helyszíne és időpontja is megalapozza. Ugyanakkor a kár bekövetkezésének a részletes folyamatát bizonyítani, mivel ez saját kimentése vagy a károsult felróható közrehatásának a bizonyítása miatt elsődlegesen az ő érdeke, már a károkozót terheli – ebből következően a károkozás körülményeiben fennálló bizonytalanság jellemzően a károkozó terhén marad, mivel azt nem az okozatosság, hanem a kimentés körében veszi figyelembe.

Az előadás össze kívánja hasonlítani a kialakulóban lévő hazai gyakorlatot az európai és amerikai jogalkalmazás hasonló problémáival, és azzal együtt, hogy az egyes szemléletbeli különbségekre is rámutat, összességében arra az álláspontra jut az egyes példák bemutatása során, hogy az okozatosság bizonyítási körében bekövetkezett szemléletbeli változás lényegében megfelel a nemzetközi gyakorlatnak.

27. Görög Márta: Az immateriális elégtétel újabb jelenségei, mint a személyhez fűződő jogok dinamikájának „mércei”

Az elégtételnek a jogintézményi fejlődés során – elsősorban a német judikatúrára támaszkodva (BGHZ 18, 149) – kialakult alapvető kettős funkciója, az Ausgleichs-, és a Genugtuungsfunktion fennmaradása mellett az egyes külföldi jogi kultúrákban további funkciók – így pl. a prevenciós, Überwindungsfunktion - megjelenésének lehetünk tanúi azzal, hogy mind a magyar, mind a külföldi bírósági jogalkalmazási gyakorlat ítélezésében primátussal a kompenzációs jelleg bír. A European Group on Tort Law által kidolgozott európai kártérítési jogi alapelvek ugyancsak a kompenzáció meghatározott voltát jelzik. (VI. cím, 10. fejezet, 3. szakasz, 10:301. cikk (1) bekezdés) Ezen funkció-primátus hangsúlyozottsága/hangsúlyozása kevésbé hatékony segítőtje a jogintézményi fejlődésnek, a judikatúrában jelentkező kérdések megoldásának. Mindemellett kérdésként jelentkezik az is, hogy tulajdonítható-e a nem vagyoni kártérítésnek, sérelemdíjnak, Schmerzensgeldnek, Schmerzensgeldnek, Genugtuungnak (Továbbiakban egységesen: elégtétel), kártérítési jelleg.

¹² Földi András, A másért való felelősség a római jogban, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004, 94.o.

E kérdésfelvetések igénye a bírósági jogalkalmazási gyakorlatban eddig két tényállástípus vonatkozásában jelentkezett markánsan. Egyik területe a testi integritást érő, a jogellenes magatartást követő rövid időn belüli halált eredményező jogsértések bekövetkezése. Ha a kompenzációs funkció primátusának talaján vizsgáljuk a kérdéskört, úgy az elhunyt közeli hozzátartozói – akár perbeli jogutódlás, akár annak hiányában az igény örökölhetőségének elismerése esetén – nem léphetnének fel elégtétel iránti igényekkel. Az elégtétel kártérítési jogi jellegének hangsúlyozása ugyanakkor lehetővé tenné a jogutódlás bekövetkezését. A másik terület, a jogsértés eredményeként fiatal életkorban bekövetkező halál esetére ugyanezen megállapítások tehetőek.

A funkció - analízis véleményünk szerint az általános jogintézményi jellemzők kialakítása körében nem vezethet egyes funkció hangsúlyozott megjelenítéséhez, (elsődlegesen) az elégtételi és kompenzációs funkció megjelenésének összhangja érvényesítendő és szorgalmazandó. Előadásunkban e két jogsértés típussal összefüggő elégtétel összehasonlító jogi módszerekkel történő elemzésére teszünk kísérletet.

28. Fuglinszky Ádám: „Ha rövid a kardod...” versenyjogi jogsértésből eredő kártérítési igények

Az Európai Bizottság megállapítása szerint a belső piacot érintő kartellek évente tizenhárom, illetve kevésbé konzervatív becslések szerint harminchét-milliárd eurós kárt okoznak a fogyasztóknak; a belső piacot nem érintő de a nemzeti piacokon jelen lévő versenykorlátozások költsége pedig összesen mintegy huszonöt-milliárd eurót tesz ki. A magánjogi jogérvényesítés szerepének és lehetőségének vizsgálata az Európai Unióban és a tagállamokban nem a klasszikus civilisztikai dogmatika, hanem a versenyjog felől indult el. A témában publikáló hazai szerzők szerint a magyar polgári jog (is) alapvetően alkalmas (lenne) a versenyjogi kártérítési igények kezelésére, befogadására. Ennek ellenére, miközben Magyarországon is sorra válnak ismertté súlyos versenyjogi jogsértések, alig lehet hallani a kapcsolódó kártérítési perekéről és e jogvitáknak a felperes pernyertességével záruló sikeres befejezéséről.

A referátum arra tesz kísérletet, hogy a versenyjogi jogi jégsértésekkel összefüggésben érvényesíthető kártérítési igények tükrében megvizsgálja: mit várhatunk a kártérítési jogtól egyáltalán, meddig alakíthatók, változtathatók meg „kreatív” jogértelmezés útján annak alapvető jogintézményei (például az okozatosság vagy a kárfogalom) anélkül, hogy – jobb esetben – egy sajátos szektorális, „versenyjogspecifikus” kártérítési jogot hoznánk létre, miközben ezt más – nem kevésbé fontos – területeken (például a környezeti károk esetén, ahol az okozatosság és kárszámítás kérdései szintén vizsgálhatók lennének) nem vagy nem ilyen mértékben tettük meg; illetőleg reális veszély-e, hogy addig-addig alakítjuk a kártérítési jogot, míg az „sarkaiból kifordul”, s valami egészen más jön létre: egy sajátos szankciórendszer a közjog és a magánjog határán, amely számtalan jogalkalmazási nehézséget hoz magával. Vajon mikor érkezik el az a pont, amikor be kell látnunk, hogy bizonyos célok kártérítési jogi (tágabban szemlélve a kérdést: magánjogi) eszközökkel nem érhetőek el.

A fent említettek mellett olyan klasszikus kártérítési jogi alapelvek és alapintézmények vizsgálatára teszünk kísérletet a versenyjogi jogsértésekből eredő igények tükrében, mint az individualitás elve, a jogellenesség-fogalom, a felróhatóság vagy éppen az általános kártérítés. A kártérítési jog eme újabb közösségi jogi indíttatású megmértetése (a termékfelelősség után) a kodifikáció számára is tanulságos lehet.

2011. JÚNIUS 18. SZOMBAT – ELJÁRÁSJOGI, EURÓPAI JOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI SZEKCIÓ (EURÓPAI JOGI PERSPEKTÍVÁK)**29. Raffai Katalin: Kultúrák versengése – a névviseléshez való jog megítélése az Európai Bíróság ítéleteiben**

Az Európai Unió tagállamaiban a személyek és a családjog területén kialakult eltérő hagyományok egyéni jogfejlődést eredményeztek. A kulturális hagyományok közötti különbségek, a jogegységesítés hiánya számos probléma forrásává válhat, amikor az eltérő tagországokból származó uniós polgárok vonatkozásában kell meghatározni azt az irányadó jogot, melynek anyagi szabályait figyelembe kell venni. Amíg nincs egységes uniós szabályozás, minden tagállam a saját jogszabályait alkalmazza, és az Európai Bíróságra hárul a feladat, hogy ezen szabályok az uniós joggal való összeegyeztethetőségét megvizsgálja. Ez a fajta jogfejlesztés lassú és számos bizonytalanságot rejt magában.

Az előadás a személyes jog körébe tartozó természetes személy névviselési jogával összefüggő Európai Bírósági döntéseket kívánja bemutatni, azokat párhuzamba állítani, és az esetleges ellentmondásokat feltárni.

30. Kovács Erika: A magyar munkajogi kollíziós szabályok a Róma I. rendelet és a 96/71/EK irányelv tükrében

A külföldi elemet tartalmazó munkajogviszonyra irányadó jogot az általános nemzetközi magánjogi szabályokon túlmenően speciális kollíziós szabályok határozzák meg. Az európai uniós szabályok közül jelentőségénél fogva kiemelkedik a munkavállalók szolgáltatások nyújtása keretében történő kiküldetéséről szóló 96/71/EK irányelv. Magyar kollíziós rendelkezéseket tartalmaz a Munka Törvénykönyve (Mt.) 1. §-a, mely a törvény területi hatályát határozza meg, valamint az Mt. 106/A-106/B. §-ai, melyek a Magyarországra a 96/71/EK irányelv alapján kiküldött munkavállalókra alkalmazandó jogot szabályozzák. A referátum elsősorban azokra az anomáliákra kívánja felhívni a figyelmet, amelyek a Róma I. rendelet és a 96/71/EK irányelv együttes értelmezése és a magyar jogba történő átültetése során felmerültek.

A 96/71/EK irányelv következményeként az Európai Unió alapszabadságaihoz kapcsolódóan bevezetésre került az elsőrangú és másodrangú munkavállaló kategóriája. Elsőként említendőek azok a munkavállalók, akik önállóan, a munkavállalási célú szabad mozgás alapszabadságával élve végeznek munkát másik tagállamban. Fő szabályként rájuk – a Róma I. rendelet szerint - vagy az általuk választott jog vagy a szokásos munkavégzés helye alapján a fogadó tagállam munkajoga irányadó. A második kategóriába tartoznak a szolgáltatásnyújtás szabadsága keretében a vállalkozás (munkáltató) által meghatározott időre másik tagállamba küldött munkavállalók. Rájuk a fogadó tagállamnak csak bizonyos minimális munkafeltételei alkalmazandók a 96/71/EK irányelv és az ahhoz kapcsolódó Európai Bírósági ítélkezési gyakorlat szerint (a munkafeltételek ún. kemény magja). Ez utóbbi kategóriába tartozó személyeket másodrangú munkavállalóknak nevezhetjük, hiszen gyakran a velük egy üzemben, azonos munkát végző munkavállalókhöz képest rosszabb munkakörülmények között dolgoznak.

Az előadás felhívja a figyelmet a kollíziós szabályok magyar munkajogba történő átültetésének hiányosságaira. Az Mt. 1.§ (1) bekezdése szabályozza a Munka Törvénykönyve területi hatályát. Ez a szabály több okból sincs összhangban a Róma I. rendelettel. A 96/71/EK irányelv magyar jogba történő átültetése sem mentes a problémáktól. Az átültetést a fogalmi inkonzisztencia jellemzi, ami abból adódik, hogy az irányelvben használt „kiküldetés” fogalma (Entsendung vagy posting) nem azonos a magyar terminológia szerinti kiküldetés fogalmával. Az átültetés hiányosságaként róható továbbá fel, hogy az irányelv 1. cikk (3) bekezdésének a) és b) pontja alá tartozó tényállásokat – amelyek a határon átnyúló szolgáltatásnyújtás során történő ideiglenes külföldi munkavállalás eseteit foglalják magukban - egyoldalú munkáltatói utasításokkal, mégpedig a kiküldetéssel és a kirendeléssel azonosította. Ez a besorolás rendszertanilag is téves.

31. Izsó Krisztina: Verseny és polgári jog az Európai Bíróság joggyakorlatának tükrében

A referátum célja, hogy betekintést adjon az Európai Bíróság versenyjoggal kapcsolatos és a nemzeti polgári jogra kiható döntéseibe, néhány ilyen ügyet elemezzen.

Elsőként az erőfölénnyel való visszaélés szabályát megnézve, az állapítható meg, hogy a legtöbb nemzeti szabályozás – a közösségi joghoz hasonlóan – csak a visszaélésszerű magatartást szankcionálja és generálklauzulát ad a tényállásra. Az Európai Bíróság több esetben igen tágan értelmezi az erőfölénnyel visszaélés tényállását és a verseny védelme érdekében a szellemi tulajdonjogok érvényesülését háttérbe helyezi (Renault v. Maxicar, Microsoft, Magill, Radio Telefis Eirean, „Der Grüne Punkt” logo ügyek), egyes esetekben licenciaszerződés kötelezettséget ír elő. A referátum megvizsgálja, hogy az európai ügyek milyen szempontok alapján döntenek verseny és szellemi tulajdonjog védelmének ütközésekor, és felveti a kérdést, hogy milyen következményei vannak az Európai Bíróság és a nemzeti gyakorlat eltérő értelmezésének.

A referátum az európai bírósági jogalkalmazás és a nemzeti polgári jogok kapcsolatának más kérdéseire is kitér. A City Motors Groep NV ügyben (C-421/05. sz. ügy) az a kérdés került előzetes döntéshozatal keretében elbírálásra, hogy egy márkakereskedési szerződésben a belga polgári törvénykönyv szabályaival összhangban kikötött, a forgalmazó által versenybarát magatartás tanúsítása (nem hivatalos forgalmazó részére történő értékesítés) esetére kikötött felmondási jog kizárja-e a csoportmentesség alkalmazását. Az Eco Swiss ügyben egy licenciaszerződés piacfelosztó klauzulájának vizsgálata során az került kimondásra, hogy az európai versenyjogi szabályozás nemzeti közrendi kategória.

A közösségi versenyszabályok alól bizonyos mértékben kivételt jelentenek az általános gazdasági érdekű szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások, ha a kereskedelmet nem akadályozzák a Közösség érdekeivel ellentétes mértékben. Ebből a szempontból érdemes megvizsgálni az ún. „aranyrészvény ügyeket”. Ezekben az ügyekben arról van szó, hogy az állam a közszolgáltatást biztosító vállalkozásokban bizonyos mértékű részesedést fenntart saját magának és ahhoz elsőbbségi jogok fűződnek a társaságon belüli viszonylatban. A téma két szempontból érdemel figyelmet: milyen stratégiai szolgáltatás igazolhatja a kiváltságos állami jogkört, másrészt milyen eljárási garanciák mellett érvényesülhetnek. Az Egyesült Királyság és Észak-Írország ellen indult kötelezettségszegési eljárásban a British Airports Authority privatizációja során az állam által fenntartott részvény előjogot biztosított a társaság megszűnése kapcsán, leányvállalataival kapcsolatos döntéseinél, a társaság vagyontárgyainak elidegenítése kapcsán. A Kormány az eljárás során arra hivatkozott, hogy a tagállam a többi magánjogi szereplőhöz hasonlóan jogosult részt venni a gazdasági életben, a magánjog által szabályozott szerződések alapján. Hasonló volt a tényállás a Volkswagen német cég esetében, ahol az állam a privatizáció során, elsősorban a munkavállalók érdekeinek védelmében állapodott meg a társaság többi tagjával arról, hogy a neki biztosított részvények által a közgyűlésen vétőjogot gyakorol. Az Európai Bíróság döntése alapján az államnak fenntartott jogosultságok mindkét esetben a tőke szabad mozgását előíró szabályokba ütköznek. A Franciaország elleni ügyben az Elf – Aquitaine olajtársaság privatizációja során az állam számára előzetes jóváhagyási jogkört biztosító részesedés fenntartás szintén a tőkemozgás szabadságába ütközöttnek találta annak ellenére, hogy ebben az ügyben az Európai Közösség létrehozásáról szóló akkori Római Szerződés 295. cikkének vizsgálata is felmerült, amelynek alapján „E szerződés nem sértheti a tagállamokban fennálló tulajdoni rendet.” A Belga Királyság elleni ügyben az energiatermékek belföldi szállítását ellátó és egy gázelosztó társaságban fennálló különleges állami jogokról volt szó, amelynek alapján a miniszter megtilthatta a társaság tulajdonában álló csővezetékek átruházását vagy megterhelését. A Bíróság ezt az intézkedést megengedettnek találta, részben a szolgáltatás stratégiai jellegére, részben az eljárás által biztosított garanciákra tekintettel.

2011. JÚNIUS 18. SZOMBAT – ELJÁRÁSJOGI, EURÓPAI JOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI SZEKCIÓ (EURÓPAI TÁRSASÁGI JOG)

32. Kecskés András: A társaságok felelős irányítási rendszerének összehasonlító jogi megközelítése

Az ezredfordulót követő vállalati botrányok rámutattak arra, hogy a felelős társaságirányítás követelményét megfelelő szabályozási háttérrel kell megerősíteni, ugyanakkor a szabályozási koncepció meglehetősen eltérő lehet a különböző államok praxisában, így az összehasonlító jogi szemlélet kiemelt jelentőséget nyer.

Az Egyesült Államok jogalkotásának eredményeit vizsgálva tapasztalható, hogy a kormányzat egyre bátrabb lépéseket tesz a vállalati csalások visszaszorítására (2002-es Sarbanes-Oxley Act), sőt a 2007-2008-as pénzügyi válságra reagálva a pénzügyi szektor erélyesebb regulációjára is. A jogszabályi út eredményességét – pontosabban teljes és átütő sikerét – azonban máris sokan vitatják. A *Financial Reform Bill* vagy a *Dodd-Frank Act* például számos olyan szabályozási területen okozott csalódást, amelyen a szakmai álláspontok eltérő megoldást javasoltak volna.

Ezzel szemben az Európai Unióban az eltérő tradíciókon alapuló jogokat kell a jogharmonizáció folyamatában közelíteni egymáshoz. Ez sokszor olyannyira nehézkes, hogy bizonyos területeken szinte esélytelennek tűnnek a törekvések. Elegendő utalnunk arra, hogy a 2004-es *Takeover irányelv* mennyi idő alatt és mennyi kompromisszum árán léphetett hatályba. A „*comply or explain*” típusú *önszabályozás* eszmeköre pedig még az irányelvbe is behatolt, amely egyáltalán nem nevezhető szokványos megoldásnak. Az opcionális rendelkezések a tagállamoknak olyan mozgásteret biztosítanak, amely visszavezet abba szabályozási státuszba, ahol az *irányelv nélkül* is tartódnának. Az opcionális rendelkezéseket (például áttörési szabály) ugyanis kellő hajlandóság esetén abban az esetben is implementálhatnák, ha sosem született volna Uniós jogforrás a területen. Kötelező alkalmazásra viszont nem kerülhet sor, így az eredmény mérsékelt, sokak szerint elhanyagolható. Ugyanakkor az önszabályozás koncepciója nem volna elvetendő, ha annak optimális helyét és keretét az EU meghatározná. Jelenleg a társaságirányítás területén nem ez történt, ehelyett sor került az önszabályozás kizárólagossága melletti állásfoglalásra.

33. Bakos Kitti: A gazdasági társaságok átalakulásának egyes kérdései az Európai Unióban

Az átalakulás a gazdasági társaságok közötti alanyváltozás, jogutódlás Gt. és Ctv. által szabályozott folyamata, amely az átalakuló gazdasági társaság, tehát a jogelőd szempontjából jogutóddal való megszűnést, míg a jogutód szempontjából jogelőddel való keletkeztetést jelent. Az átalakulás folyamata, valamint a cég átszervezése mögött mindig valamilyen gazdasági szükségszerűség áll: az adott cégforma, amelyben addig a gazdasági társaság működött, már nem felel meg a tagi érdekeknek, a továbbiakban a társaság esetleg más gazdasági társaságokkal együtt kívánja folytatni tevékenységét, vagy pedig több önálló gazdasági egység kialakításával törekszik a minél nagyobb profit elérésére.

Az Európai Unió törekvéseivel, az egységes belső piac kialakításával, a határokon átnyúló árumozgás, valamint szolgáltatásnyújtás megteremtésével együtt a gazdasági társaságok országhatárokon átvívelő tevékenysége is felerősödött. Ezen folyamatok megvalósulási formái között a székhelyáthelyezés mellett a társaságok határokat átlépő átalakulása, szervezeti változásai is egyre nagyobb szerepet kaphatnak: az adott gazdasági társaság más tagállamokban székhellyel rendelkező társasággal egyesülhet, vagy anyagi erőforrásait megosztva több olyan jogutód gazdasági társaságra válhat szét, amelyek székhelye az átalakulás következtében eltérő tagállamok területére eshet. Az átalakulás folyamata ezekben az esetekben nem csupán a közösségi szabályozás elemeit, hanem az eltérő tagállami rendelkezések kollíziós jelenségeit is előtérbe helyezi.

Az előadás célja az európai jogalkotási irányokra való kitekintés és a jogösszehasonlító elemzés keretében a fentiekben kifejtett indokokra tekintettel kétirányú: A közösségi szabályozás főbb csapásirányainak feltárásával egyrészt vizsgálni kívánjuk a gazdasági társaságok, ezen belül is elsődlegesen a tőkeegyesítő társaságok, valamint a részvénytársaságok átalakulására vonatkozó uniós szabályozás rendszerét, struktúráját és szabályozási tárgyköreit is. Mindemellett a gazdasági társaságok átalakulásának közösségi rendezése nem csupán az irányelvi szintű szabályozás megvalósulási formáit érinti, hanem a szupranacionális társasági formákkal összefüggésben a rendeleti szintű jogalkotásban is megjelenik. Az integrációs jogfejlődés keretében az Európai Bíróság vonatkozó határozatainak az összegyűjtése és elemzése sem hagyható figyelmen kívül.

A közösségi szabályozás nagyívű áttekintését követően az Európai Unió néhány tagállamának társasági jogi szabályozását alapul véve a teljesség igénye nélkül megpróbáljuk felvillantani azokat a főbb problémaköröket és csomópontokat is, amelyek a tagállamok eltérő eljárási és anyagi jogi szabályainak a következtében nyitott kérdéseket vethetnek fel a gazdasági társaságok országhatárokon átívelő átalakulásával összefüggésben.

34. Sándor István: A Societas Privata Europaea lehetséges szerepe a társasági jogban

Az európai részvénytársaság (SE), az európai szövetkezet és az európai gazdasági egyesülés mellett kezdeményezés indult az Európai Unió égisze alatt egy negyedik szupranacionális társasági forma kialakítására, ami elsősorban a közép- és kisvállalkozások számára biztosítania megfelelő jogi kereteket. Az Európai Unióban a társaságok 99 %-a kis- és középvállalkozás, amelyeknek csak 8 %-a folytat nemzetközi kereskedelmet és csak 5 %-a rendelkezik külföldi leányvállalattal vagy közös vállalattal. Ugyanakkor az Európai Unió területén a társasági jog egységes szabályozása egyértelműen megghiúsult az elmúlt 50 évben, amelynek oka elsősorban az eltérő szabályozási minták egységesítésével szembeni ellenállás. Ahhoz, hogy az Európai Unión belül egységes piac jöjjön létre elengedhetetlen, hogy a gazdasági társaságok szabadon mozoghassanak az Unió területén, legyen lehetőségük az egyik tagállamból a másikba áthelyezni székhelyüket, valamint az egyes tagállamokban egységes szabályozás legyen irányadó számukra. Emellett szintén fontos a kis- és középvállalkozások számára, hogy a társaság alapítása egyszerű, olcsó és rugalmas legyen. Ennek jegyében került sor a Societas Privata Europaea szabályozására irányuló rendelet tervezetének megalkotására. Az SPE jelentős mértékben hasonlít az SE-hez, azonban mindazokat az adminisztratív, bürokratikus és költségnövelő szabályozási elemeket nélkülözi, amelyek alapján alkalmas lehet az Európai Unió legnépszerűbb társasági formájává válni.

A rendelettervezet szerint az SPE-t egy vagy több tag is alapíthatja, induló tőkéjének legalább egy eurónak kell lenni. A rendelet nagyfokú szabadságot ad a tagoknak arra, hogy a létesítő okiratot saját belátásuk szerint alakítsák, a bejegyzés, illetve mindenkor tagállami társasági jogi szabályozás csak szubszidiárius jelleget ölt. A rendelet tervezete alapján lehetőség lenne meglévő, működő társaság átalakulásával is SPE létrehozására.

Az SPE egyik előnye, hogy a társaság székhelyét szabadon áthelyezheti az egyik tagállamból a másikba. Az SPE-t ezen túlmenően vonzóvá teszi a minimális alapítási tőke követelménye. Az alacsony tőke ellensúlyaként a hitelező- és kisebbségvédelmi szabályok előírása áll, az ún. mérlegteszt (*balance sheet test*), amely alapján csak akkor fizethető osztalék vagy vásárolható saját társasági részesedés, ha a mérleg alapján ez a társaság kötelezettségeinek határidőre történő megfizetését nem veszélyezteti, illetve a fizetőképességi teszt (*solvency test*), ami a társaság cash-flow-ját is figyelembe veszi a kifizetések során.

A tervezetet az Európai Parlament 2009. március 10-én tárgyalta, azonban egyelőre még nem került elfogadásra, több tagállam ellenállása miatt. A referátum célja az SPE iránti igény kialakulásának áttekintése, a szabályainak bemutatása a rendelet tervezete alapján, valamint annak vizsgálata, hogy milyen hatásokkal járna ennek a társasági formának a bevezetése.

35. Protzner András: A társasági jog és a „corporate governance” aktuális kérdései az Európai Unióban

Előadásomban az Európai Unió társasági jogi szabályozásának aktuális kérdéseit veszem górcső alá, ezen belül is hangsúlyosan fogom tárgyalni a magyar EU elnökség célkitűzései között is szereplő európai zártkörű részvénytársaság (Ezrt., SPE) státútumáról szóló rendelet tervezetének aktuális kérdéseit. Az Ezrt. státútumáról szóló rendelet alapvetően új európai társasági jogi formát hozna létre, mely mind jogi mind gazdasági szempontból jelentős változást eredményezne, hiszen tovább bővülne az EU-s szinten szabályozott társulási formák eddigi szűk köre (Európai Részvénytársaság, Societas Europaea (SE), Európai szövetkezet, European Cooperative Society, SCE és az Európai Gazdasági Érdekeltségi Csoport, European Economic Interest Group, EEIG). A huszonhét tagállam különböző társasági jogi szabályozása mellett az Európai Unió társasági jogot, - összetettsége miatt- joggal nevezhetjük a huszonnyolcadig társasági jogi jogrendnek az EU-ban.

Az Ezrt. státútumáról szóló rendelet sikere supra-nacionális formájában és rugalmasságában rejlik, mivel ez az új EU-s társasági jogi forma lehetővé tenné, hogy a vállalkozók a tagállamokban ugyanazon egyszerű társasági jogi szabályokat követve hozzanak létre európai zártkörűen működő társaságokat, fokozva így a kkv-k versenyképességét és mobilitását.

Az Ezrt. jogi személyiséggel és alaptőkével rendelkező, a tagok korlátolt felelőssége mellett működő társaság. A javaslat célja az is, hogy csökkentse a társaságok alapítására és működésére vonatkozó nemzeti szabályok közötti eltérésekből eredő megfelelési költségeket, és hogy lehetővé tegye az azonos módon történő cégalapítást az egységes piac területén.

Előadásomban ezen felül kitérnék az európai részvénytársaság és az Ezrt. közötti alapvető különbségekre. A jelenlegi európai részvénytársaságokra vonatkozó szabályokkal szemben az európai zártkörű részvénytársaságról szóló tervek szerint a székhely és a központi ügyvezetés helye elválhat egymástól. A javaslat által biztosított jogi eszközzel megkerülhető a tagállamok közötti székhely-áthelyezés problémája, mivel a kérdést maga a rendelet rendezné.

Az Ezrt. státútumáról szóló rendelet a vállaltirányítás (corporate governance) szempontjából is számos kérdést vet fel, hiszen a munkavállalói részvétel a vállalat vezetésében nagyban befolyásolja a „corporate governance” alakulását annak függvényében, hogy az EU-s szabályozás megengedi, kizárja, esetleg opcionálissá teszi azt.